

ยอมรับโทษ แต่ไม่ยอมรับผิด : นิติสำนึกในการขับเคลื่อนกฎหมาย เพื่อความยุติธรรมในสิทธิชุมชน*

Punishment Accepted but No Guilt Admitted :
Legal Mobilization to Claim for Justice in Community Right

ภิรัชญา วีระสุโข**

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอประเด็นคำถามว่า “ยอมรับโทษ แต่ไม่ยอมรับผิด” ของจินตนา แก้วขาว แกนนำกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด-บางสะพาน (กลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพาน) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งสะท้อนความยุติธรรมที่อยู่เหนือกฎหมายภายหลังเธอถูกศาลตัดสินจำคุก 4 เดือนในข้อหาบุกรุก รบกวนสิทธิการครอบครองที่ดินของบริษัท ยูเนี่ยนฯ เจ้าของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน “หินกรูด” ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 13005/2553 ในคดีของจินตนา แก้วขาว กับบริษัท ยูเนี่ยน เพาเวอร์ ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด เจ้าของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน “หินกรูด” เธอตกลงใจที่จะยอมรับการลงโทษโดยยอมให้ตนเองเป็นเหยื่อ เพื่อให้สาธารณชนตระหนักรู้และตั้งคำถามกับความยุติธรรมในสิทธิชุมชนที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

จากพื้นฐานข้อมูลและเรื่องเล่าจากการประชุมกลุ่มร่วมกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพาน) บทความนี้ได้อธิบายให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวของพวกเขาในการตอบโต้รัฐและกลุ่มทุนกรณีโครงการพัฒนาของรัฐ (โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน “หินกรูด” โครงการโรงถลุงเหล็กบางสะพาน และโครงการนิคมอุตสาหกรรมเหล็กบางสะพาน) ระหว่าง พ.ศ. 2540 – 2555 (15 ปี) ซึ่งไม่เพียงทำเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ชุมชน แต่เป็นการตั้งคำถามต่อนโยบายสาธารณะและต่อความยุติธรรมในกฎหมายที่รัฐบัญญัติ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของคู่มือสิทธิมนุษยชน สาขาสิทธิทางการเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

** ผู้จัดการงานกฎหมาย บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด

ในตอนท้าย บทความนี้ได้อธิบายว่าพวกเขาใช้สิทธิกำหนดชะตาชีวิตตนเองอย่างไร และเข้าไปมีส่วนร่วมตามกระบวนการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างไร เพื่อมีอิทธิพลต่ออนาคตชุมชนตนเอง ข้อค้นพบของการศึกษาคือ นิตินานิกในการขับเคลื่อนกฎหมาย คือ ปัจจัยความสำเร็จที่ผลักดันให้เขาบรรลุเป้าหมายในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และเกิดความเป็นไปได้ของความยุติธรรม

คำสำคัญ: การรื้อสร้าง, นิตินานิก, นิตินานิกในการขับเคลื่อนกฎหมาย

ABSTRACT

This article addresses Jintana Kaewkao's declaration, "**punishment accepted but no guilt admitted**". Jintana Kaewkao was the leader of the Ban Grut - Bangsaphan environment and natural resource conservation group (Ban Grut-Bangsaphan Conservation Group). Her declaration reflects her legal consciousness about justice beyond law after she was sentenced to four months imprisonment for trespass on property owned by Hin Krut coal-fired power plant project owner Union Power Development Co., Ltd. in Supreme Court decision No. 13005/2553 concerning the case of Jintana Kaewkao v. Union Power Development Co., Ltd. Jintana was willing to accept punishment by victimizing herself to raise public awareness and question justice in community rights cases as prescribed in the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2540.

Based on information and accounts from focus group meetings with key informants (Ban Grut-Bangsaphan Conservation Group), this article describes that the group's social movement in response to development projects undertaken by the state and capitalists (the Hin Krut coal-fired power plant project, the Bangsaphan iron and steel-making project, and the Bangsaphan steel industrial estate project) during the period of B.E.2540 - 2555 (15 years) was undertaken not just to pursue public or community interest but as an approach to questioning public policy and justice in positive law. Finally, this article discusses how the group exercised rights to self-determination and participation in the democratic process of governance in order to exert influence on their community's future. The findings of the study show that legal mobilization is a success factor driving people to achieve public participation and the possibility of justice.

Keywords: Deconstruction, Legal Consciousness, Legal Mobilization

1. บทนำ

การต่อสู้ของชุมชนมีมาอย่างต่อเนื่องยาวนานจนนำไปพร้อมกับเส้นทางการพัฒนาสู่ความเป็นสมัยใหม่ซึ่งส่งผลกระทบต่อชุมชน โดยชุมชนท้องถิ่นถูกผลักออกไปให้มีความแปลกแยกจากแหล่งทรัพยากรที่เป็นฐานเศรษฐกิจระดับครัวเรือน กล่าวคือ รัฐซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมที่ผูกขาดในการใช้กำลังรุนแรงโดยชอบด้วยกฎหมาย (Max Weber, 1868- 1958, อ้างถึงใน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2553, น.9) ได้พรากสิทธิที่ชุมชนท้องถิ่นมีอยู่โดยธรรมชาติออกไปจากการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของตนเอง ทั้งนี้ตลอดระยะเวลาที่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ประกาศใช้ จนมาถึงรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 และมีการประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ในทางปฏิบัติแล้ว พบว่าชาวบ้านในชุมชนที่ได้รับผลกระทบหรือคาดว่าจะได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาของรัฐต้องต่อสู้เสมือนชีวิตแขวนอยู่บนเส้นด้าย จนมีคำกล่าวในกลุ่มนักต่อสู้เพื่อสิทธิชุมชนว่า “ไม่ตายก็ติดคุก”

ตัวอย่างเช่น คดีเจริญ วัดอักษร แคนนำชุมชนต่อต้านคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินที่ตำบลบ่อนอก ซึ่งถูกยิงเสียชีวิต¹ และคดีจินตนา แก้วขาว กับบริษัท ยูเนี่ยนเพาเวอร์ ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด ซึ่งศาลฎีกาตัดสินให้จำคุกเธอ 4 เดือนในข้อหาบุกรุก ครอบครองสิทธิการครอบครองที่ดินของบริษัท ยูเนี่ยนฯ เจ้าของโครงการโรงไฟฟ้า

ถ่านหินบ้านกรูด² ประกอบกับกระบวนการยุติธรรมที่ถูกตั้งคำถามว่าทำไมเสียงของชาวบ้านในชุมชนที่ได้รับผลกระทบกลับไม่ถูกรับฟัง หรือว่าความยุติธรรมจะไปถึงพวกเขาก็สายเกินไป ตัวอย่างเช่น คดีโรงไฟฟ้าแม่เมาะที่ชาวบ้านต่อสู้เรียกร้องให้เยียวยาความเสียหายเป็นเวลานานกว่ายี่สิบปี จนชาวบ้านหลายคนเสียชีวิตไปแล้ว ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาให้หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบ³

นอกจากนี้ ยังมีอีกหลายคดีที่สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนในชุมชนท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและไม่ได้แสดงความเห็นอย่างแท้จริงในโครงการพัฒนาที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของพวกเขา อย่างเช่น คดีโครงการท่อส่งก๊าซไทย-มาเลเซีย ของบริษัท ทรานส์ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด ในพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ซึ่งชาวบ้านเป็นโจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) โดยศาลพิจารณาว่าการจัดประชาพิจารณ์มิได้มีผลบังคับให้รัฐต้องรับฟังความเห็น เนื่องจากหน่วยงานรัฐมีดุลพินิจจะนำไปฟังหรือไม่ก็ได้⁴ ดังนั้น การประชาพิจารณ์ตามระเบียบ⁵ ที่บังคับใช้ในขณะนั้น จึงมิได้เป็นมาตรการที่เป็นหลักประกันการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงตามหลักกฎหมาย และในคดีมาตาพุด ศาลปกครองสูงสุดพิจารณาว่าการทำรายงาน EIA เป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งในการดำเนินการตามมาตรา 67 วรรคสองของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 เพราะยังมีขั้นตอนที่จะต้องดำเนินการอีก ได้แก่ การศึกษาและประเมินผล

¹ คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ยกฟ้องจำเลย (แกนนำกลุ่มผู้สนับสนุนให้มีการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน) ที่ถูกกล่าวหาว่าจ้างวานฆ่าเจริญ วัดอักษร เนื่องจากศาลเห็นว่าพยานหลักฐานยังมีน้ำหนักไม่เพียงพอ ดูรายละเอียดในคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ 22467/2555 อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ ส่วนใหญ่เชื่อว่าเจริญเสียชีวิตจากการต่อสู้เพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ่อนอก

² ดูรายละเอียดในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 13005/2553

³ ดูรายละเอียดในคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ อ. 730-748/2557

⁴ ดูรายละเอียดในคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ อ. 963/2556

⁵ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ พ.ศ. 2539

กระทบต่อสุขภาพของประชาชนในชุมชนและจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย โดยในที่สุดศาลปกครองสูงสุดได้มีคำสั่งให้ระงับโครงการที่อาจมีผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง⁶

ตัวอย่างคดีที่ยกมากล่าวข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นถึงความเสี่ยงต่อชีวิตและเสรีภาพของนักต่อสู้เพื่อสิทธิชุมชนและความล้มเหลวในกระบวนการต่อสู้เพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยชาวบ้านในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาของรัฐถูกผลักออกไปเป็นเสี่ยงส่วนน้อยหรือคนกลุ่มน้อยที่ต้องเสียสละเพื่อประโยชน์สาธารณะที่รัฐนำมาอ้างในการกำหนดเป็นนโยบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหลายฉบับ ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ จึงมีความขัดแย้งกับชุมชนท้องถิ่นที่เป็นพื้นที่เป้าหมายในการก่อสร้างโครงการที่ส่งเสริมภาคอุตสาหกรรม และเกิดกระบวนการเคลื่อนไหวต่อสู้คัดค้านจนเป็นคดีในชั้นศาล และจากการทบทวนคดีสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในหลายชุมชน จะเห็นว่าประเด็นข้อพิพาทเป็นกรณีที่เกิดปัญหาตามมาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษและทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายไปแล้ว กล่าวคือโครงการที่รัฐสนับสนุน ได้แก่ เขื่อนโรงไฟฟ้าถ่านหิน โรงงานอุตสาหกรรมหนัก เขื่อนแร่ ฯลฯ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วในหลายชุมชน โดยที่ประชาชนในพื้นที่ไม่ได้มีโอกาสรับทราบข้อมูลของโครงการที่จะเกิดขึ้นในชุมชนของตนเองมาก่อนที่โครงการจะเข้ามาในพื้นที่ ดังนั้น เมื่อชาวบ้านมาทราบภายหลังและออกมาเคลื่อนไหวคัดค้าน ก็ไม่อาจปกป้องชุมชนของตนเองได้ เนื่องจากพวกเขาไม่ได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ หรือแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่มีผลกระทบต่อชุมชนของพวกเขา

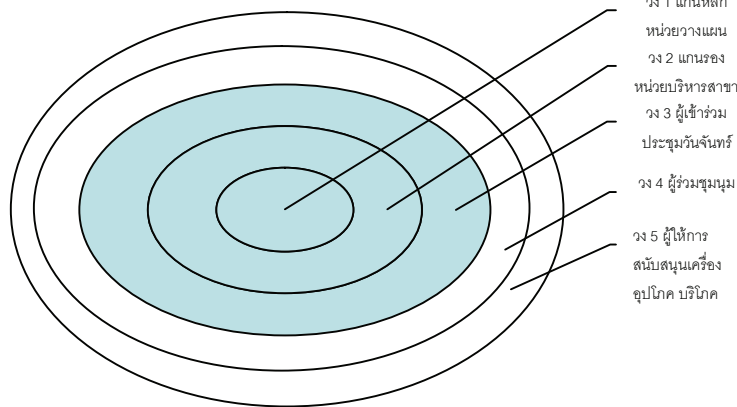
อย่างไรก็ดี จากการพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมหลายคดีที่เกิดขึ้น พบว่ามีชุมชนท้องถิ่นบางชุมชนที่รวมตัวกัน

ต่อสู้คัดค้านจนกระทั่งโครงการที่มีผลกระทบต่อชุมชนถูกประกาศยกเลิกการก่อสร้างในพื้นที่ โดยชาวบ้านในชุมชนดังกล่าวได้รวมตัวกันและตั้งชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด” (กลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด) แกนนำกลุ่มคือ จินตนา แก้วขาว โดยเธอ และกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด ได้เคลื่อนไหวต่อสู้คัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดมาตั้งแต่ พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ประกาศใช้ และใช้ระยะเวลาต่อสู้อย่างต่อเนื่องจนถึง พ.ศ. 2547 คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติยกเลิกการก่อสร้างโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินบ้านกรูด-ปอนอก และต่อมาพวกเขาก็ยังได้ร่วมกับชาวบ้านชุมชนแม่รำพึงและชาวบ้านในหลายตำบลของอำเภอบางสะพานต่อสู้คัดค้านโครงการโรงถลุงเหล็กที่แม่รำพึงและโครงการนิคมอุตสาหกรรมเหล็กบางสะพาน จนในที่สุด โครงการดังกล่าวถูกประกาศยุติการก่อสร้างไป การรวมตัวของชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ จากชาวบ้านหลายตำบลในอำเภอบางสะพาน มีชื่อเรียกว่าเครือข่ายกลุ่มอนุรักษ์ฯ บางสะพาน

กระบวนการเคลื่อนไหวของชาวบ้านเพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นหลายชุมชนทั่วประเทศ โดยประเด็นที่เรียกร้องหรือต่อสู้เป็นเรื่องการเยียวยาให้แก้ไขปัญหาที่เกิดจากการมลภาวะสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ หรือทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลายและเสื่อมโทรมลงไปแล้ว แต่การเคลื่อนไหวของกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานที่ผู้วิจัยศึกษาตลอดระยะเวลา 2 ปี (พ.ศ. 2555 – 2557) เป็นกรณีตัวอย่างที่ชาวบ้านร่วมกันต่อสู้คัดค้านจนกระทั่งโครงการถูกประกาศยกเลิก และปัจจุบัน (พ.ศ. 2558) ชาวบ้านยังคงเฝ้าระวังมิให้โครงการดังกล่าวปรากฏตัวกลับคืนมาอีก

⁶ ดูรายละเอียดในคำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 592/2552

ภาพที่ 1 การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพาน

การเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องยาวนานของกลุ่มอนุรักษ์ฯ ดังกล่าวนับตั้งแต่ พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2558) สะท้อนถึงปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญหลายด้าน ซึ่งสามารถนำไปเป็นแบบอย่างให้กับกลุ่มอนุรักษ์ฯ ชุมชนอื่น และเป็นแนวทางการพัฒนาสิทธิชุมชนให้ได้รับการรับรองอย่างเป็นรูปธรรม ปัจจัยความสำเร็จประการหนึ่งคือการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานตามภาพที่ 1 ซึ่งมีที่มาจากจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของพวกเขา และนำไปสู่การมีนิตินัยในการนำกฎหมายมาขับเคลื่อนเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมตามสิทธิชุมชนที่พวกเขามี ในที่นี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอกรอบแนวคิดอันได้แก่ การรื้อสร้าง (Deconstruction) ของฌาร์ค แดร์ริดา (Jacques Derrida) และนิตินัย (Legal Consciousness) เพื่อใช้อธิบายการมีส่วนร่วมกำหนดชะตากรรมของตนเอง (Self Determination) ในชุมชนของชาวบ้าน ซึ่งทำให้เกิดความเป็นไปได้ของความยุติธรรมในสิทธิชุมชน

2. “ยอมรับโทษ แต่ไม่ยอมรับผิด” : กฎหมายกับความยุติธรรม เป็นสิ่งเดียวกันหรือไม่?

ภายหลังศาลฎีกามีคำพิพากษาให้จินตนา แก้วขาว จำคุก 4 เดือนในข้อหาบุกรุก ครอบครองที่ดินของเจ้าของโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด คำสัมภาษณ์ที่จินตนามักจะให้ผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ และคำกล่าวที่ผู้วิจัยมักได้ยินบ่อยครั้ง ในขณะสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2555 และในเวทีเสวนา “ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ” เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2555 ที่ศาลาห่ม 6 ฉางเกลือ ตำบลห้วยแร่ อำเภอเมือง จังหวัดตราด ที่เธอไปบรรยายโดยผู้วิจัยร่วมสังเกตการณ์ด้วย คำกล่าวนั้นก็คือ “**หนูยอมรับโทษ แต่ไม่ยอมรับผิด**”

คำว่ายอมรับโทษของเธอหมายความว่าเธอเคารพเชื่อฟังกฎหมายไม่ว่ากฎหมายนั้นจะเป็นอย่างไร ทั้งนี้เพราะกฎหมายมีผลบังคับใช้และเธอยอมรับบทลงโทษนั้น ซึ่งคนทั่วไปต้องปฏิบัติตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในขณะที่เดียวกันการไม่ยอมรับผิดของเธอหมายถึงความพยายามในการเรียกร้องหาความยุติธรรมในสิ่งที่เธอเชื่อ

ว่าเธอไม่ได้กระทำความผิด โดยเป็นสิทธิที่เธอสมควรออกมาเรียกร้อง และการเรียกร้องนี้ตอบโจทก์ในเชิงนิติสำนักเพราะเธอคิดว่าชุมชนของเธอเป็นผู้ถูกกระทำจากรัฐในเชิงนโยบายและการจัดการ ซึ่งทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชนของเธอไม่ได้รับความเป็นธรรมและเธอก็กำลังเรียกร้องความยุติธรรมที่เธอสำนึกได้ว่าจะต้องมีอยู่ในกระบวนการทางกฎหมาย

กรอบแนวคิดที่นำมาอธิบายคู่ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรมในการต่อสู้ของกลุ่มอนุรักษ์ฯ กลุ่มนี้คือแนวคิดการรื้อสร้างของแดร์ริดาที่ปรากฏใน “Force of Law: The Mystical Foundation of Authority” (Jacques Derrida, 2002) เริ่มต้นด้วยการแยกกฎหมายกับความยุติธรรมออกจากกันบนฐานคิดของธรรมชาติ สองสิ่งนี้ที่มีความแตกต่างกัน แต่มีความยึดโยงระหว่างกัน กล่าวคือโดยธรรมชาติ กฎหมายเป็นสิ่งทีประกอบสร้างขึ้น จึงรื้อและตราบทบัญญัติขึ้นมาใหม่ได้ แนวคิดการรื้อสร้างได้ชี้ให้เห็นถึงคู่ตรงข้ามระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรมและอาศัยความยุติธรรมมาตรวจสอบเพื่อให้กฎหมายรองรับความยุติธรรมหรือผลักกฎหมายเข้าหาความยุติธรรม เพื่อทำให้เกิดความเป็นไปได้ของความยุติธรรม นอกจากนี้ แนวคิดการรื้อสร้างชี้ให้เห็นว่ามีหลักการใดไม่สมบูรณ์และนำมาใช้เป็นเครื่องมือการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ได้อีกด้วย (Jack M. Balkin, 1987, p. 9) ในทางนิติศาสตร์ แนวคิดการรื้อสร้างนำมาใช้เพื่อสำรวจ สืบค้นหา และตรวจสอบความชอบธรรมทางกฎหมายว่ามีหลักการอะไรบ้างที่ไม่สมบูรณ์และจำเป็นต้องแก้ไขเพื่อให้เกิดความเป็นไปได้ของความยุติธรรมโดยมีการนำมาใช้สองรูปแบบ รูปแบบแรกผ่านตัวบทของกฎหมาย และรูปแบบที่สองผ่านการเชื่อมโยงของกฎหมายกับโครงสร้างทางสังคมหรือการรื้อสร้างระเบียบทางสังคม (Wayne Morrison, 1997, p. 521)

การศึกษากฎหมายกับความยุติธรรมในมุมมองของแดร์ริดาเป็นการรื้อสร้างทั้งสองรูปแบบดังกล่าวโดย

ตั้งคำถามกับกฎหมายสมัยใหม่หรือกฎหมายบ้านเมือง โดยใน “The Force of Law” กฎหมายเป็นการแสดงออกถึงความสัมพันธ์ทางอำนาจ ในขณะที่ความยุติธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับจริยศาสตร์ แต่เมื่อความยุติธรรมถูกอ้างถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวตนและ “ความเป็นอื่น” ความยุติธรรมโดยนัยนี้จึงไม่ได้มีความหมายเชิงนามธรรม มันเพียง “ดำรงอยู่” เพื่อเป็นการแสดงออกเกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่เฉพาะเจาะจงกับกฎหมาย (Ian Ward, 1990, p.180) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่มุ่งศึกษาการแสวงหาความยุติธรรมผ่านนิติสำนักของ “ความเป็นอื่น” (otherness) หรือ “คนอื่น” ในที่นี้คือชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพาน

กล่าวโดยสรุปกฎหมายกับความยุติธรรมตามแนวคิดการรื้อสร้างนำมาศึกษาเป็นเครื่องมือบางอย่างที่สนับสนุนการเคลื่อนไหวทางสังคมได้ โดยความยุติธรรมไม่ใช่เพียงเรื่องการนิยามความหมายหรือมโนทัศน์ในลักษณะเดียวกันกับกฎหมายธรรมชาติ แต่เป็นเรื่องของการนำมาใช้ในทางปฏิบัติ คำถามเกี่ยวกับความยุติธรรมจึงไม่ใช่เรื่องการนิยามความหมายที่เป็นสากล แต่อาจจะเป็นการตั้งคำถามเช่นว่าในช่วงเวลาและสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง เราสามารถที่จะมุ่งไปสู่ความยุติธรรมได้อย่างไร (Mariana Valverde, 1999, pp.1 – 2)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่นำแนวคิดการรื้อสร้างของแดร์ริดามาปรับใช้ในงานวิจัยด้านนิติศาสตร์ และสังคมวิทยากฎหมาย เช่น งานวิจัยของแจ๊ค เอ็ม. บัลคิน (Jack M. Balkin) (1987) และมาเดเลน พลาเซนเซีย (Madeleine Plasencia) (1997) พบว่าเป็นการรื้อสร้างภาษา ซึ่งเป็นถ้อยคำทางกฎหมาย โดยเฉพาะคำพิพากษาศาล ตามระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ในขณะที่งานวิจัยนี้ มุ่งเน้นการรื้อสร้างระเบียบทางสังคมโดยอาศัยการรื้อกฎหมายผ่านบทบัญญัติกฎหมายไทยตามระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ทั้งนี้ หากพิจารณาตามแนวคิดการรื้อสร้างของแดร์ริดาที่แยกความแตกต่างระหว่าง

กฎหมายกับความยุติธรรมบนฐานคิดของธรรมชาติที่แตกต่างกันของคู่ตรงข้ามนี้ เมื่อนำมาใช้เป็นกรอบความคิดในการศึกษา จะพบว่าความยุติธรรมในสิทธิชุมชนจะต้องมองผ่านนิติสำนึกของชาวบ้านผู้ทรงสิทธิชุมชน ซึ่งเป็นผู้มีสิทธิและใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้น การนำเสนอกระบวนการต่อสู้คัดค้านโครงการที่มีผลกระทบต่อชุมชนบ้านกรูด-บางสะพานของกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดและเครือข่ายกลุ่มอนุรักษ์ฯ บางสะพาน นับตั้งแต่โครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด โรงถลุงเหล็ก และนิคมอุตสาหกรรมเหล็กบางสะพาน จะชี้ให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างกฎหมายที่นำมาใช้กับชาวบ้านในทางปฏิบัติกับความยุติธรรมในสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ ที่แม้จะมีการรับรองไว้ในกฎหมายสูงสุดของประเทศแต่ชาวบ้านในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจะต้องเรียกร้องด้วยตัวพวกเขาเอง ทั้งนี้ การเคลื่อนไหวของพวกเขาไม่ใช่เพียงแค่สะท้อนถึงการมีส่วนทางการเมืองภาคประชาชนเท่านั้น แต่คือการรื้อสร้างระเบียบสังคมโดยใช้กฎหมายระดับสูงสุดคือรัฐธรรมนูญในการขับเคลื่อนเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิกำหนดชะตากรรมชุมชนของตน ซึ่งสะท้อนถึงนิติสำนึกในการขับเคลื่อนกฎหมาย (Legal Mobilization) เพื่อเรียกร้องความยุติธรรมในสิทธิชุมชนของพวกเขานั่นเอง

3. แนวคิดนิติสำนึกในการขับเคลื่อนกฎหมาย (Legal Mobilization)

แนวทางการศึกษานิติศาสตร์ได้นำสาขาสังคมศาสตร์มาปรับใช้ในลักษณะเป็นสหวิทยาการตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา และเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในต้นศตวรรษที่ 20 ทศวรรษของนักคิดหลังสมัยใหม่ได้โต้แย้งความคิดเกี่ยวกับกฎหมายสมัยใหม่ที่เชื่อว่า “กฎหมายเป็นศูนย์กลางของทุกสิ่ง (legal centralism) หรือเป็นองค์กิริยที่ยิ่งใหญ่ของสังคม โดยมีรัฐเป็นผู้ผูกขาดศูนย์รวมอำนาจนี้ และรัฐยังเป็นแหล่งกำเนิด

เดียวของกฎหมายอันชอบธรรม” (จรัญ โฆษณานันท์, 2555, น. 167) โดยแนวคิดหลังสมัยใหม่ได้ให้ความสำคัญต่อความแตกต่างหลากหลายที่ไม่ได้มีที่มาจากรัฐเพียงแหล่งเดียว กล่าวคือในแต่ละรัฐ มีสังคมชุมชนเฉพาะกลุ่มที่ดำรงอยู่ร่วมกัน และมี “ระเบียบทางกฎหมายและชุมชนทางกฎหมายอันแตกต่างและเหลื่อมซ้อนกัน” (จรัญ โฆษณานันท์, 2555, น. 169) ทั้งนี้ งานวิจัยส่วนใหญ่มาจากสหรัฐอเมริกา ขณะเดียวกันก็เป็นที่สนใจแพร่หลายในยุโรปด้วยเช่นกัน แนวคิดนิติสำนึกสายอเมริกาส่วนใหญ่สะท้อนความคิดสำคัญของโรสโค พาวด์ (Roscoe Pound) พร้อมกับการตั้งคำถามที่ว่า “ประชาชนมีประสบการณ์เกี่ยวกับกฎหมายทางการอย่างไร” ขณะที่แนวคิดนิติสำนึกสายยุโรป ซึ่งถูกแนะนำให้เป็นที่ยุ้จักครั้งแรกโดยนักทฤษฎีกฎหมายชาวออสเตรเลีย ยูจีน เอียร์ริช (Eugen Ehrlich) ได้มุ่งเน้นศึกษาว่า “ประชาชนมีประสบการณ์ทางกฎหมายอะไรบ้าง” (Marc Hertogh, 2004, p. 458) ช่วงระยะเวลาที่มีการศึกษาแนวคิดนิติสำนึกสายอเมริกาและยุโรปมีความห่างกันเพียงเล็กน้อย ในสหรัฐอเมริกา พาวด์ได้ตีพิมพ์บทความที่มีชื่อว่า “Law in Books and Law in Action” เมื่อ ค.ศ. 1910 ในขณะที่ในยุโรป เอียร์ริชได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับกฎหมายที่มีชีวิต (living law) เป็นครั้งแรก เมื่อ ค.ศ. 1911 และสองปีต่อมา เขาก็ได้ตีพิมพ์หนังสือสำคัญเล่มหนึ่งซึ่งเป็นหลักการของสังคมวิทยากฎหมาย (Marc Hertogh, 2004, p. 473) ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญมากที่สุดระหว่างทัศนะของพาวด์และเอียร์ริชที่มีต่อกฎหมายและสังคมคือการมุ่งเน้นวัตถุที่ศึกษาแตกต่างกัน พาวด์จะเน้นพฤติกรรมของผู้ร่างกฎหมาย ผู้พิพากษานักกฎหมายและเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับการใช้กฎหมาย ส่วนเอียร์ริชจะเน้นพฤติกรรมของประชาชนในสังคมทั้งภายในและภายนอกสถาบันกฎหมาย (Marc Hertogh, 2004, p. 474) แนวทางการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและสังคมในเชิงนิติสำนึก

ของผู้กระทำการทางกฎหมาย (legal agent) ที่มีใช้รัฐ ได้พัฒนาอย่างแพร่หลายในช่วงระหว่างทศวรรษ 1980 และ 1990 เพื่อสื่อประเด็นความเป็นใหญ่ของกฎหมาย ที่ว่ากฎหมายคำจูนอำนาจของรัฐไว้ได้อย่างไร ทั้งที่มี ช่องว่างระหว่างกฎหมายตามบทบัญญัติและกฎหมายใน ทางปฏิบัติดำรงอยู่ในสังคม การศึกษาในช่วงทศวรรษ ดังกล่าวนี เป็นการจัดคำถามเกี่ยวกับเหตุผลที่ผู้คนยอม เชื่อฟังต่อระบบกฎหมายและการที่รัฐให้คำมั่นสัญญาว่า จะปฏิบัติต่อประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน แต่โดยระบบ กฎหมายเองกลับยังคงผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมกัน และ ในปลายทศวรรษ 1990 งานศึกษาเชิงประจักษ์ว่าด้วย นิติสำนึกจึงได้ก่อกำเนิดขึ้น (Susan S. Silbey, 2005, p. 323) บทความเรื่อง “A ‘European’ Conception of Legal Consciousness: Rediscovering Eugen Ehrlich” โดยมาร์ค เฮอร์ทอ (Marc Hertogh) ได้ ทำการศึกษาวิจัยของนักวิจัยแนวคิดนิติสำนึกที่มีชื่อเสียง ได้แก่ แซลลี เองเกล เมอร์รี่ (Sally Engle Merry) แพทริเซีย อีวิก (Patricia Ewick) ซูซาน ซิลเบย์ (Susan S. Silbey) และลอรา เบ็ธนิลสัน (Laura Beth Nielsen) ซึ่งได้นำแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายและสังคม ของโรสโค ปาวด์ (Roscoe Pound) มาใช้ ประการแรก คือการมุ่งเน้นศึกษาช่องว่างระหว่างกฎหมายตาม บทบัญญัติและกฎหมายที่ใช้ในทางปฏิบัติ ประการที่สอง คือหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่มีผลบังคับใช้จะต้องถูก กำหนดโดยผู้มีอำนาจในสังคมการเมืองเท่านั้น ประการสุดท้าย ปาวด์ถือว่ากฎหมายเป็นตัวแปรอิสระ องค์ประกอบเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการมุ่งเน้นศึกษา กฎหมายทางการที่นำมาใช้ในทางปฏิบัติ (Marc Hertogh, 2004, pp. 465-6) ผ่านจิตสำนึกของ ประชาชนทั่วไป ได้แก่ ผู้ได้รับผลกระทบจากกฎหมาย ผู้ใช้หรือไม่ใช้กฎหมายในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาท เป็นต้น

งานวิจัยเกี่ยวกับนิติสำนึกมักจะตั้งคำถามเกี่ยวกับ ความหมายของกฎหมายที่ผู้คนยึดโยงอยู่กับเหตุการณ์

และประสบการณ์ ซึ่งก็คือวิธีที่ประชาชนธรรมดาสามัญ ทำความเข้าใจและใช้กฎหมายตามแนวคิดนี้ มักจะมีการ ตั้งคำถามว่านิติสำนึกทางกฎหมายมีอิทธิพลต่อเป้าหมาย ทางเลือกและปัญหาของปัจเจกชนธรรมดาสามัญได้ อย่างไร กล่าวคือนิติสำนึกได้ถูกสะท้อนผ่านเรื่องราวที่ ผู้คนบอกเล่าเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ได้แก่ การไปศาล การพูดคุยเกี่ยวกับปัญหา การเกี่ยวข้องกับข้อพิพาทและ การหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง แอนนา – มาเรีย มาร์แชล และสกอต บาร์เคลย์ (Anna -Maria Marshall and Scott Barclay, 2003, p. 621)

งานวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับนิติสำนึกในเรื่องสิทธิ ชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง “นิติสำนึก ‘โทษจำคุก’ ของพลเมือง ผู้ถือแพ่งต่อกฎหมาย ประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม” โดยกฤษณ์พชร โสมณวัตร (2555) ได้ ศึกษานิติสำนึกต่อ “โทษจำคุก” ของประชาชนผู้ถือแพ่ง ต่อกฎหมายเน้นสองประเด็นหลัก คือนิติสำนึกของ ประชาชนว่าให้ความหมายต่อ “โทษ” หรือสภาพบังคับ ของรัฐอย่างไรและนิติสำนึกดังกล่าวเกิดขึ้นได้อย่างไร ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมตามแนวคิด นิติสำนึกของเดวิด เอ็ม. เองเกล ที่มีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ 1) กรอบคิดด้านพื้นที่และเวลา 2) อัตลักษณ์และตัวตน 3) ความสัมพันธ์และเครือข่าย ทางสังคมชุมชน 4) ความคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรม และวิธีพิจารณาความ และ 5) จักรวาลวิทยาและความ เชื่อทางศาสนา อันเป็นกรอบในการกำหนดวิธีการศึกษา กลุ่มเป้าหมาย 3 ขบวนการคือ 1) ขบวนการคัดค้าน โรงไฟฟ้าถ่านหินที่บ้านกรูดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 2) ขบวนการปฏิรูปที่ดินโดยประชาชนในจังหวัดลำพูน 3) ขบวนการคัดค้านการทำเหมืองทองคำที่อำเภอ วังสะพุง จังหวัดเลย ซึ่งทั้งสามขบวนการมีจุดร่วม เดียวกันคือเป็นขบวนการเคลื่อนไหวที่ต้องโทษคดีอาญา ผลสรุปของการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการที่ชาวบ้าน กลุ่มอนุรักษ์ฯ ยอมติดคุกเพื่อท้าทายกฎหมาย ไม่ยอม

กัมหัวให้อำนาจแห่งสภาพบังคับของกฎหมายไม่ได้เกิดจากกระบวนการที่ไร้ที่มาและไม่ได้เกิดจากลักษณะเฉพาะบุคคล แต่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม 7 ด้าน ได้แก่

1. สถานภาพทางเศรษฐกิจที่มั่นคงขึ้น
2. โครงสร้างทางการเมืองที่เปิดรับประชาชนมากขึ้น
3. สาธารณูปโภคและการสื่อสารที่กว้างขวาง
4. ประสบการณ์ในการเผชิญหน้ากับความรุนแรง ทั้งทางตรงและทางโครงสร้าง
5. ประสบการณ์ทางกฎหมายของพลเมือง
6. การได้รับความยอมรับจากสาธารณชน
7. ความสำเร็จและประโยชน์ที่ประชาชนได้รับการเคลื่อนไหว

การปรับตัวด้านสำนึกต่อกฎหมายเป็นหลักฐานของการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของ “ชาวบ้าน” จากความรู้กฎหมายพัฒนาไปสู่ความเป็นพลเมืองเต็มรูปแบบ

จากงานวิจัยดังกล่าวของกฤษณ์เพชร โสมณวัตร ที่เห็นว่าชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ ยอมติดคุกเพื่อท้าทายกฎหมาย ไม่ยอมกัมหัวให้อำนาจแห่งสภาพบังคับของกฎหมายนั้น ผู้วิจัยเห็นด้วย ในประเด็นการติดคุกซึ่งเป็นการยอมรับโทษอันเป็นสภาพบังคับโดยผลของกฎหมาย แต่ไม่เห็นด้วยในประเด็นที่ว่าไม่ได้เกิดจากลักษณะเฉพาะบุคคล เนื่องจากการได้เข้าไปมีประสบการณ์ร่วมในการสังเกตการเคลื่อนไหวของชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานตลอดระยะเวลาสองปี ทำให้มีข้อค้นพบสำคัญที่ว่า ไม่ใช่ทุกคนที่จะยอมติดคุกเพื่อท้าทายกฎหมาย และการติดคุกเพื่อทำให้ตนเองตกเป็นเหยื่อของกระบวนการยุติธรรมที่ไม่เป็นธรรมและนำไปสู่การตั้งคำถามต่อกฎหมายที่นำมาบังคับใช้นั้นเป็นบุคลิกลักษณะเฉพาะตัว เนื่องจาก

ในเหตุการณ์ลี้ภัยเงิน มีคดีที่นำขึ้นสู่ศาลสองคดี โดยคดีแรก เจ้าของโครงการโรงไฟฟ้าเป็นโจทก์และจินตนาเป็นจำเลย และอีกคดีหนึ่งคือกลุ่มร้านค้าที่ไปจัดงานเลี้ยงโต๊ะจีนเป็นโจทก์และชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดจำนวน 13 คน รวมทั้งจินตนาเป็นจำเลย คดีที่ 2 มีการไกล่เกลี่ย ชาวบ้าน 12 คนยอมรับสารภาพและถูกพิพากษาในศาลชั้นต้น รอลงอาญา 2 ปี และถูกปรับโดยศาลชั้นต้นยกฟ้องจินตนาเพราะเห็นว่าฟ้องซ้ำกับคดีที่ 1 ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดและจินตนาเล่าเรื่องดังกล่าวให้ฟัง โดยจินตนายืนยันว่าเธอยินดีพิสูจน์ว่าสิ่งที่ชาวบ้านทำเป็นสิ่งที่ถูกต้องเพียงลำพังคนเดียว จนในที่สุด ที่ดินเอกชนที่เธอถูกกล่าวหาว่าบุกรุกเข้าไปขวางป่าสิ่งของเนาเหมื่อนนั้น ในเวลาต่อมาเธอได้รับหมายศาลให้ไปเป็นพยานโจทก์ในคดีร่วมกันทุจริตที่ดินสาธารณะ ซึ่งเป็นที่ดินที่พิพาทเดียวกันกับที่ชาวบ้านและเธอพยายามห้ามปรามไม่ให้เอกชนเข้ามาครอบครองและนำมาใช้เป็นพื้นที่ก่อสร้างโรงไฟฟ้า มาถึงตรงนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่านิติสำนึกที่จะใช้กฎหมายอย่างไรนั้น อาจมีได้ในทุกคน แต่นิติสำนึกเพื่อการอนุรักษ์และเสียสละตนเองให้ตกเป็นเหยื่อเพื่อขอให้ประเด็นสาธารณะมิใช่ว่าจะมีได้ทุกคน และขณะที่ตัดสินใจกระทำในสิ่งที่เสี่ยงต่อการละเมิดกฎหมายเพื่อให้สังคมเห็นช่องว่างระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรมนั้น จินตนาบอกว่าไม่มีใครทราบหรือว่าผลตอบแทนจะเป็นอย่างไร สังคมอาจจะประณามก็ได้

“ขณะที่ชาวบ้านตัดสินใจและผลที่ตามมาหลังจากนั้นไม่นาน พวกเราถูกประณามว่าใช้กฎหมายเหินือกฎหมาย ไม่มีใครเข้าใจว่าเราได้พยายามชี้แจงแล้วทุกช่องทาง ไม่มีใครฟังเรา ถ้างานเลี้ยงโต๊ะจีน 2,000 โต๊ะเริ่มขึ้น จะเรียกนักลงทุนต่างชาติให้เข้ามาลงทุนโครงการนี้ สิ่งที่เราเรียกร้องมาตลอดก็จบสิ้นลง และก็ไม่มีทางถอนเสาโรงไฟฟ้าออกจากที่ดินสาธารณะได้ เพราะไม่มีการพิสูจน์และได้กลายเป็นของเอกชนโดยปริยายแล้ว” (จินตนา แก้วขาว, สัมภาษณ์, 11 สิงหาคม 2558)

ลักษณะเฉพาะบุคคล สถานะและบริบทของพวกเขา จึงมีส่วนสำคัญที่ส่งผลให้รูปแบบการมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวของสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ฯ แตกต่างกันไป ตามแผนภาพที่ 1 ดังกล่าวมาแล้ว ในที่นี้ แนวคิดนิตินานิกได้ถูกนำมาใช้เป็นกรอบการศึกษาการเคลื่อนไหวของกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพาน เพื่อวิเคราะห์การรับรู้ เข้าใจและตีความเกี่ยวกับปฏิบัติการทางกฎหมายที่เกิดขึ้น ตลอดจนศึกษาการเรียนรู้และตีความจากประสบการณ์ของพวกเขาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม โดยแนวคิดการรื้อสร้างของ แดร์ริดาจะตรวจสอบให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความยุติธรรมตามที่ปรากฏในนิตินานิกของชาวบ้านกับกฎหมายที่เป็นทางการว่าเป็นอย่างไร และแนวคิดนิตินานิกจะทำให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวเพื่อการมีส่วนร่วมของชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานในการกำหนดชะตาชีวิตตนเองนั้น นำไปสู่ความยุติธรรมในสิทธิชุมชนเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกับกฎหมายหรือเหนือกว่ากฎหมาย

4. นิตินานิกในการขับเคลื่อนกฎหมายเพื่อการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชน

ข้อสังเกตสำคัญกรณีเกิดโครงการอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อชุมชน พบว่าประเด็นการต่อสู้ของชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ จะหนีไม่พ้นการเรียกร้องสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมในรายงาน EIA การ

ประชาพิจารณ์ เสรีภาพในการชุมนุม และที่สำคัญที่สุดคือการเรียกร้องความยุติธรรมกรณีถูกละเมิดสิทธิในการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะ ซึ่งเป็นผลมาจากการบุกรุก ยึดครองที่ดินสาธารณะของเจ้าของโครงการอุตสาหกรรม ด้วยเหตุนี้ ไม่ว่าโครงการใดก็ตามที่เข้ามาในพื้นที่บางสะพาน สำหรับชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ แล้ว คือประวัติศาสตร์ซ้ำรอยเดิมเสมอ “ชาวบ้านกลุ่มเดิม ต่อสู้ในมิติเดิม ในเรื่องเดิม เรียกร้องเหมือนเดิม โฉนดที่ดินประกันตัวเหมือนเดิม ยังคงสถานะเดิม ทศนคติของภาคประชาชนจริง ๆ ก็เปอร์เซ็นต์ก็ตามไม่มีผลมองได้ว่ารัฐธรรมนูญที่บทบัญญัติก็ตามอยู่กับที่ อยู่ที่คนรู้จักนำมาใช้” (จินตนา แก้วขาว, สัมภาษณ์, 5 สิงหาคม 2556) สะท้อนภาพการต่อสู้ของกลุ่มอนุรักษ์ฯ ก็ยุคก็สมัย ชาวบ้านก็ต้องออกมารวมตัวกันเรียกร้องสิทธิชุมชนด้วยตัวเอง トラบโดที่หน่วยงานรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ได้นำรัฐธรรมนูญที่รับรองสิทธิชุมชนไว้มาใช้ให้เป็นรูปธรรม หรือไม่เคารพจารีตประเพณีที่ถือว่าสิทธิชุมชนเป็นสิทธิดั้งเดิมตามธรรมชาติของชาวบ้านในชุมชน トラบนั้น ชาวบ้านก็ยังต้องต่อสู้ใน “มิติเดิม เรื่องเดิม เรียกร้องเหมือนเดิม” ตลอดไป ทั้งนี้ ก่อนนำเสนอกระบวนการต่อสู้ของชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ ผู้วิจัยขอยกบทกวีที่สุกัญญา ชมภูวรรณ (10 กรกฎาคม 2555) ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด ประพันธ์ไว้เพื่อให้เห็นประวัติศาสตร์การต่อสู้ของชาวบ้านตั้งแต่ พ.ศ. 2540 จนถึง พ.ศ. 2555 ซึ่งปัจจุบัน (พ.ศ. 2558) พวกเขาก็กังคังต้องต่อสู้อยู่อย่างไม่รู้จักคำว่าท้อถอย

ยามเมื่อแสงจันทร์ส่องมอญอดเขา
 มีพระใหญ่สี่ทองผ่องตระการ
 จะมองขวามองซ้ายแนวชายหาด
 มีเรือลำใหญ่ปล่อยลอยหาปลา
 มีรีสอร์ทหลากหลายหน้าชายหาด
 มีนักท่องเที่ยวมากมายเฝ้าพันธุ์
 กล่าวย้อนหลังอีกทีปีสี่ศูนย์
 เพราะโครงการโรงไฟฟ้ามาราวี
 จึงบอกข่าวป่าวร้องถึงน้องพี่
 ระดมพลหญิงชายในบ้านเรา
 โรงไฟฟ้าฉ้อฉลเล่ห์กลมาก
 ทั้งวัดทั้งโรงเรียนไม่เว้นวาง
 มันจ่ายเงินให้คนเพื่อผลประโยชน์
 มันสร้างความร้าวฉานจนบานปลาย
 โกงที่สาธารณะมันยังกล้า
 ชาวบ้านสู้ยึดตออยากฆ่ามัน
 ฉันขอบคุณนักหนาบลูดำวาท
 สองพันโตะแหกกลาญในทันใด
 ที่เสียใจคือแกนนำฉันทิดคุก
 สิ่งเลวร้ายจึงทยอยค่อย ๆ จาง
 ฉันหลับตาพักกายได้เพียงเสี้ยว
 เป็นงานใหญ่อลังการบานตะไท
 มันจะถมป่าพรุป่าชุ่มน้ำ
 ร่วมเครือข่ายอนุรักษ์บางสะพาน
 เล่าไม่จบเรื่องราวอันชื่นชม
 ชาวบ้านอย่างฉันจะทำไฉน

เห็นเจตีย์เก้ายอดเราสูงตระหง่าน
 มีกรมหลวงลดหลั่นรองลงมา
 ดารดาชหาดทรายสวยหนักหนา
 มีกุ้งหอยปูม้าโลมาวาฬ
 มีธรรมชาติสดใสดั่งในฝัน
 คือ บ้านกรูดปัจจุบัน ณ วันนี้
 ผืนแผ่นดินอาตุรจนร้อนฉี
 จะช่วงชิงพื้นที่ทองถิ่นเรา
 และเพื่อนพ้องที่มีช่วยบอกกล่าว
 ให้เฝ้าจับตาดูทุกกลุ่มทาง
 ทั้งแจกเงินบริจาคอีกหลายอย่าง
 ญาติพี่น้องบาดหมางต่างวุ่นวาย
 ส่วนคนโง่ก็กระโดดจับจนได้
 แต่สุดท้ายผลกรรมก็ตามทัน
 แม้แต่ที่ป่าช้าเอาทั้งนั้น
 สุดเคืองแค้นสารพันมันปวดใจ
 ที่จัดการสะสางล้างแค้นให้
 โรงไฟฟ้ามหาภัยจึงเอวัง
 แต่มีสุขเพราะโรงไฟฟ้ามิได้สร้าง
 รุ่งสว่างถึงวันนี้จึงมีชัย
 เพียงจับเดียวงานเข้าอีกจนได้
 คือถลุงเหล็กนั้นไงในบางสะพาน
 ฉันทไม่ยอมให้ทำจึงต้องค้าน
 ร่วมต่อต้านโรงเหล็กมหาภัย
 เรื่องกฎหมายการนิคมนี้ก็ใหญ่แล้ว
 จึงฝากเป็นกลอนวอนช่วยที

ภาพที่ 2 โครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด ปัจจุบันเป็นสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่รกร้าง
โดยกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของบริษัท ยูเนี่ยน เพาเวอร์ ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด ถ่ายเมื่อ พ.ศ. 2555

บทกวีดังกล่าวสะท้อนถึงประสบการณ์การต่อสู้ของชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดตั้งแต่สมัยโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดจนถึงช่วงต่อสู้คัดค้านร่วมกับเครือข่ายกลุ่มอนุรักษ์ฯ บางสะพานกรณีโรงถลุงเหล็กและนิคมอุตสาหกรรมเหล็กบางสะพาน ซึ่งปัจจุบันได้ยกเลิกการก่อสร้างไปแล้ว แต่พวกเขายังคงเฝ้าระวังอยู่ トラบใดที่ที่ดินยังเป็นของกลุ่มทุนที่เคยเป็นเจ้าของโครงการดังกล่าว โครงการที่ถูกประกาศยกเลิกอาจกลับคืนมาในวันใดวันหนึ่งก็ได้

เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่รับรองสิทธิชุมชนไว้อย่างเป็นทางการครั้งแรกซึ่งได้บัญญัติหลักการและข้อกำหนดเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ในหลายมาตรา จนมีการเรียกขานว่าเป็น “รัฐธรรมนูญสีเขียว” ในการรณรงค์ผลักดันให้ผ่านรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็ได้ใช้ธงเขียวเป็นสัญลักษณ์ (บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์, 2551, น. 5) ทั้งนี้นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญ 2540 และ 2550 มีผลใช้บังคับจนกระทั่งยกเลิกไปแล้ว ปรากฏว่าหลายโครงการไม่ได้ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ เช่น โครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย ที่มีการอนุมัติและดำเนินการโดยปราศจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการจัดทำรายงาน EIA ต่อเมื่อเกิดกระแสคัดค้านโครงการจากประชาชนจำนวนมาก รัฐบาลจึงได้จัดทำประชาพิจารณ์โครงการขึ้น ซึ่งประชาชนเห็นว่าเป็นการทำประชาพิจารณ์ที่ไม่จริงจัง เพียงเพื่อต้องการสร้างความชอบธรรมให้แก่โครงการที่ได้อนุมัติไปแล้วเท่านั้น (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2546, น.12) จึงกล่าวได้ว่ากระบวนการนโยบายสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมของไทยยังไม่ได้มีการปฏิรูปให้เป็นไปตามบทบัญญัติและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ กรณีปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่สะท้อนถึงปัญหาในส่วนนี้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมในกรณีโครงการก่อสร้างโรงงานถลุงเหล็ก จ.ประจวบฯ นำไปสู่ความรุนแรงจนมีผู้เสียชีวิตจากการปะทะกันระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนกับผู้คัดค้านโครงการ (บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์, 2551, น.10) ซึ่งความรุนแรงดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการที่ประชาชนในพื้นที่ถูกกีดกันไม่ให้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจกำหนดชะตากรรมของชุมชนพวกเขาตั้งแต่เริ่มแรก

เมื่อพิจารณากฎหมายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของไทยพบว่ามียุ่กว่า 70 ฉบับ เกือบทั้งหมดจัดทำขึ้นมานานมากแล้ว เช่น พระราชบัญญัติ

ประมง 2490 พระราชบัญญัติป่าไม้ 2484 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ 2504 เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการรวมศูนย์อำนาจในการจัดการทรัพยากรมาอยู่ที่ภาครัฐ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ปิดกั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการดูแลจัดการหรือใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองและคุ้มครองไว้ (บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์, 2551, น. 15-16) โดยจากการพิจารณารูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งหน่วยงานรัฐควรเปิดโอกาสให้ ดังนี้ (1) การให้ข้อมูล (2) การเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน (3) การปรึกษาหารือและวางแผนร่วมกัน (4) การร่วมมือปฏิบัติ (5) การควบคุมโดยประชาชน (นันทวัฒน์ พรหมานันท์, 2542, น. 160) ตามข้อเท็จจริง ประชาชนไม่ได้รับโอกาสให้มีส่วนร่วมเลยแม้กระทั่งระดับล่างสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน นั่นคือการให้ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนรับรู้ อย่างไรก็ตาม การนำเสนอניתสำนึกของชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้จะแสดงให้เห็นว่ากลุ่มชาวบ้านที่มีความเข้มแข็ง สามารถเรียกร้องความยุติธรรมในสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญจากที่เป็นลายลักษณ์อักษรให้ปรากฏผลในทางปฏิบัติได้จริง การเรียกร้องความยุติธรรมของพวกเขาได้รวมถึงการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐด้วย

นงพล แสงสุวรรณ ตัวแทนกลุ่มชาวประมงเรือเล็กผู้คัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดในสมัยนั้นเล่าให้ฟังถึงเหตุการณ์เมื่อ พ.ศ. 2545 ที่นายกรัฐมนตรื พลตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร ลงพื้นที่ที่บ้านกรูดและจัดประชุมบริเวณชายหาดบ้านกรูดร่วมกับชาวบ้าน โดยเขาและชาวบ้านตัวแทนอาชีพต่างๆ ในชุมชนได้มีโอกาสนั่งร่วมโต๊ะเจรจากับนายกรัฐมนตรืของประเทศ คำพูดที่เขากล่าวในเวลานั้นคือ **“ถ้านายกฯ เอาโรงไฟฟ้ามาลงบ้านผม ทะเลจะเป็นสีเลือด”** คำพูดของเขาเกิดจากความรู้สึกคับแค้นใจที่อาจจะต้องสูญเสียทะเลอันเป็นที่รักและหวงแหนที่สุดในชีวิตไป ในช่วง พ.ศ. 2540 – 2545 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้านชุมชนบ้านกรูดต่อสู้อย่าง

เข้มขัน จุดแข็งที่จินตนาและนงพลกล่าวถึงกลุ่มอนุรักษ์ฯ ของพวกเขาก็คือการต่อสู้ในกฎ กติกา และความเข้มแข็งที่ว่าจะทำทนายอำนาจที่เหนือกว่าแบบตาต่อตาฟันต่อฟัน จินตนาเล่าว่าชาวบ้านเริ่มต้นต่อสู้จากการลงมือลงถูก ไม่มีต้นแบบ ไม่มีแรงบันดาลใจ แต่อาจจะมีกำลังใจและคำปรึกษาจากเครือข่ายที่ต่อสู้เรื่องสิทธิชุมชน ทั้งนี้ วิธีการต่อสู้ของพวกเขาไม่ได้เดินตามรอยใคร ไม่ได้เลียนแบบใคร **“ไม่มีอะไรซับซ้อนมากไปกว่าเมื่อถูกใช้กฎหมายมา เราก็ใช้กฎหมายกลับไป”** (จินตนา แก้วขาว, สัมภาษณ์, 11 สิงหาคม 2558) โดยในระหว่างการต่อสู้ที่เดินตามกฎ กติกา ย่อมต้องมีความจำเป็นที่จะต้องตอบโต้ด้วยท่าทีที่แข็งกร้าวด้วยเช่นกัน เพื่อแสดงถึงจุดยืนที่ชาวบ้านในชุมชนจะไม่มีทางประนีประนอมให้มีการตั้งโรงไฟฟ้าถ่านหิน หรือโรงงานอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่ออย่างร้ายแรงในชุมชนที่ห้อมล้อมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์อย่างแน่นอน

สำหรับบทความนี้ ขอยกตัวอย่างกรณีการเคลื่อนไหวต่อสู้ของชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ โดยนำกฎหมายมาใช้ในการขับเคลื่อน ได้แก่ การคัดค้านการทำประชาพิจารณ์การจับเท็จ EIA การมีส่วนร่วมในผังเมือง เพื่อแสดงให้เห็นถึงนิตินัยในการใช้กฎหมาย เพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดชะตาชีวิตชุมชนของตนเอง

4.1 คัดค้านประชาพิจารณ์

ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดไม่เคยมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและไม่เคยล่วงรู้สัญญาระหว่างหน่วยงานรัฐกับบริษัทเอกชนเจ้าของโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดมาก่อน จนกระทั่งโครงการปรากฏตัวในชุมชนชาวบ้านจึงเรียกร้องให้มีการจัดทำประชาพิจารณ์ โดยพวกเขาได้มีหนังสือถึงรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีและเลขาธิการ สรूपสาระสำคัญว่ารูปแบบการจัดทำประชาพิจารณ์ควรจะสรรหาบุคคลที่เป็นกลางโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้วยและรับรู้ทุกขั้นตอน ไม่ใช่

เป็นการกำหนดกันเพียงสำนักงานนโยบายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) และผู้บริหารของโครงการโรงไฟฟ้าทั้งสองแห่ง (หนังสือของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด, 7 กันยายน 2541) อย่างไรก็ตาม หนังสือนโยบายที่พวกเขายื่นคัดค้านไปยังหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง กลับไม่ได้รับการตอบสนอง จนกระทั่งถึงจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญเมื่อชาวบ้านสองพื้นที่ ได้แก่ บ่อนอกและบ้านกรูด ตลอดจนพันมิตรจากทั่วสารทิศ มารวมตัวกันชุมนุมประท้วงปิดถนนเพชรเกษม สี่แยกบ่อนอก เมื่อปลาย ปี พ.ศ. 2541 ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ใช้กำลังเข้าสลายการชุมนุมประท้วงดังกล่าว จากเหตุการณ์ครั้งนั้น คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้จัดทำประชาพิจารณ์โดยอ้างอิงระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ พ.ศ.2539 ซึ่งการทำประชาพิจารณ์ครั้งนั้น ไม่ได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์เนื่องจากกลุ่มชาวบ้านผู้คัดค้านไม่ได้เข้าร่วมกระบวนการประชาพิจารณ์ และมีหนังสือถึงรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีอีกครั้งสรุปสาระสำคัญคือ การจัดทำประชาพิจารณ์เป็นกระบวนการที่นำไปสู่การเปิดเผยข้อมูลและการมีส่วนร่วมของประชาชนตามสิทธิในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 รัฐบาลจะต้องทำตามขั้นตอนของกฎหมาย โดยการจัดทำประชาพิจารณ์จะต้องเกิดขึ้นก่อนการออกใบอนุญาต ดังนั้น ชาวบ้านจึงยื่นข้อเรียกร้องให้ทำการยกเลิก ดังต่อไปนี้

- (1) การอนุมัติรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของ สผ.
- (2) ใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานที่กรมโรงงานอุตสาหกรรมออกให้บริษัท ยูเนี่ยน เพาเวอร์ ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2541
- (3) สัญญาซื้อขายระหว่างโรงไฟฟ้าทั้งสองกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

และให้ดำเนินการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มาตรา 56 วรรค 2 รวมทั้งจัดทำประชาพิจารณ์โรงไฟฟ้าพร้อมกันทั้งสองแห่ง โดยกรรมการจะต้องเป็นที่ยอมรับทั้งสองฝ่าย (หนังสือกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด, 8 มีนาคม 2542) อย่างไรก็ตาม การไม่ฟังเสียงเรียกร้องของชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ ทำให้มีเสียงสะท้อนตามมาคือ การทำประชาพิจารณ์ที่จัดโดยหน่วยงานของรัฐเป็นเหมือนพิธีกรรมที่จัดขึ้นมาโดยมีแต่เสียงสนับสนุน “การทำประชาพิจารณ์โรงไฟฟ้าหินกรูดเจียบเหงา ราบเรียบ มีเสียงเดียวกันโดยที่กลุ่มคัดค้านไม่ได้เข้าร่วมในเวที แต่ได้ชุมนุมอยู่ด้านนอก” (สุกัญญา ชมภูวรัตน์, สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2556) ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดได้ตรวจสอบรายชื่อชาวบ้านที่ให้การสนับสนุนโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด ปรากฏว่าบางรายชื่อเป็นชาวบ้านที่เสียชีวิตไปแล้ว และบางรายชื่อเป็นคนพิการ คนสติไม่สมประกอบ

เมื่อ พ.ศ. 2542 มีการทำประชาพิจารณ์อนุมัติให้สร้างโรงไฟฟ้า รายชื่อคนที่ร่วมทำประชาพิจารณ์ เราช่วยกันตรวจสอบพบว่ามีบางคนเป็นออทิสติก เราขออนุญาตจากญาติของเขาและพาคนที่ เป็นออทิสติกไปเป็นประจักษ์พยานที่ศาลากลางพร้อมกับยื่น หนังสือแจ้งว่าการทำประชาพิจารณ์ไม่ชอบธรรม มีคนป่วยทางจิตที่ไม่สามารถรับรู้และรู้เรื่องได้อยู่ในรายชื่อคนที่ทำประชาพิจารณ์ตอนนั้น มีสื่อมาถ่ายรูปมากมาย เราต้องการยื่นหนังสือล้มประชาพิจารณ์ รายชื่อคนที่ผ่านการประชาพิจารณ์ 1,000 คน ไล่รายชื่อทีละคน พบว่า 200 คน เห็นด้วย และ 800 คน รวมรายชื่อคนตาย คนป่วยทางจิต คนป่วยอยู่ในโรงพยาบาล มีทั้งชื่อผี และชื่อคนที่จ้างมาเป็นหน้าม้า (จรัญ กลิ่นหนู, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2556)

ในที่สุด คณะกรรมการจัดทำประชาพิจารณ์ ก็ไม่สามารถจัดทำประชาพิจารณ์ได้ เพราะหาไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่ เนื่องมาจากว่ามี

การเกณฑ์ชาวบ้านเพื่อเข้าร่วมในการจัดทำประชาพิจารณ์ ซึ่งถือว่าเป็น “กระบวนการมีส่วนร่วมเทียม” (Pseudo-participation) ที่เกิดขึ้นในหลายโครงการที่มีผลกระทบต่ออย่างร้ายแรงต่อชุมชน จินตนา (21 กรกฎาคม 2556) กล่าวว่า “ใบอนุญาตประชาชนไม่ผ่านโครงการก็เริ่มไม่ได้” ปัญหาเรื่องประชาพิจารณ์จึงไม่ได้ข้อยุติ ในขณะที่เรื่องรายงาน EIA ก็กำลังถูกชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานร่วมกันตรวจสอบข้อเท็จจริง

4.2 จับเท็จ EIA

ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด ได้ดำเนินการยื่นเรื่องขอตรวจสอบรายงาน EIA และใช้ระยะเวลาร้องขอกว่า 1 ปีจึงได้มา ปรากฏว่าเป็นฉบับภาษาอังกฤษ “แปลกันอีกครั้งไปถึงจับผิดกันได้ เรื่องการบิดเบือนข้อเท็จจริงว่าแนวปะการังหินกรูดประมาณ 80 ไร่ เป็นเพียงแนวหินโสโครกและระบุให้เป็นจุดที่จะตะกอนจากการขุดลอกเพื่อก่อสร้างท่าเทียบเรือขนถ่ายถ่านหิน” (สุริรัตน์ แต่ชูตระกูล, 2551) ขณะเดียวกันทางบริษัท ยูเนี่ยนฯ ก็ได้ประชาสัมพันธ์ว่า สผ. โดยคณะกรรมการผู้ชำนาญการมีมติเห็นชอบรายงาน EIA แล้ว ได้แก่ โครงการท่าเทียบเรือน้ำลึก และโครงการโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนถ่านหิน ซึ่งได้รับอนุมัติภายในเดือนพฤษภาคม 2541 “ไม่มีการสำรวจแนวปะการังในพื้นที่มาก่อน แล้วมาบอกว่าเป็นกองหินจะได้เป็นข้ออ้างในการเจาะหินทำท่าเรือ” (นางพลแสงสุวรรณ, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2557) ตามข้อเท็จจริงของชาวประมงในพื้นที่ แนวปะการังที่บ้านกรูดเป็นที่รู้จักกันดีในชื่อ “ปะการังโชด” “โชด” หมายถึงก้อนปะการังขนาดหลายคนโอบที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งเพาะเลี้ยงปลาวัยอ่อนให้สามารถหลบและรอดปลอดภัยเจริญเติบโตเป็นพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ต่อไป นางพล

เล่าว่าเขาได้เฝ้าระวังทะเลบ้านกรูดและเป็นคนแรกที่พบความผิดปกติ

ผมเอาเรือไปล้อมรวมลึบลึกกว่าลำ ผมเห็นก่อนแล้ววอเรียกเพื่อนๆ ออกมากลัวเอาสารเคมีไปทำลายปะการัง พอไม่ใช่เรือบ้านเราก็ต้องระวัง เขาอยู่กลางทะเล 3 ลำ เราล้อมลึบลึกไล่บังคับให้พวกเขาขึ้นฝั่ง ชาวประมงไม่ได้ทำร้ายใคร แค่บังคับให้เข้าฝั่ง คนที่ทำร้ายเป็นผู้หญิงชายฝั่ง รอที่หาดเต็มไปหมด ชาวประมงไม่รู้ว่าจะเกิดเหตุอย่างไร แค่เอามาขึ้นฝั่งและวอบอกต่อๆ กันว่าเอาขึ้นฝั่งแล้วนะ นักข่าวเข้ามาทีหลังเราดูเหตุการณ์ก่อนแล้วติดต่อให้นักข่าวมาถ่ายรูปเป็นหลักฐานและเป็นพยานในที่เกิดเหตุ เพราะเราเคยมีประสบการณ์กรณีไม่มีภาพ ต้องหาคนมายืนยัน 10 กว่าคน (นางพล แสงสุวรรณ, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2557)

นอกจากประเด็นข้อกล่าวหาที่ว่าปะการังเสื่อมโทรมแล้ว สิ่งที่ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดค้นพบจากการช่วยกันศึกษารายงาน EIA ก็คือในโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดมีการเตรียมความพร้อมที่จะสร้างสะพานยาว 3.5 กิโลเมตรลงไปในทะเลเพื่อรับถ่านหินที่ขนส่งมาจากต่างประเทศโดยเรือใหญ่ และสร้างท่าเทียบเรือยาวประมาณ 200 เมตร โดยสถานที่ที่จะก่อสร้างสะพานอยู่ระหว่างเกาะร่ำรำและแนวโชดหินอุดมสมบูรณ์ รัศมีโดยรอบพื้นที่ประมาณ 300 เมตร เป็นที่อาศัยของสัตว์น้ำหลากหลายชนิดจำนวนมาก และมีแนวปะการังรอบเกาะร่ำรำ โดยเฉพาะทางทิศเหนือห่างจากชายฝั่งประมาณ 3-4 กิโลเมตร มีความอุดมสมบูรณ์มาก ซึ่งบริเวณนี้ชาวประมงเรียกว่า “ดอนหอย” หรือ “สุสานหอย” อันเป็นแหล่งทำมาหากินของชาวประมงเรือเล็กบริเวณชายฝั่งระยะไม่เกิน 4 กิโลเมตร⁷ หากมีการก่อสร้างสะพานและท่าเทียบเรือใน

⁷ ข้อมูลจากหนังสือของชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด ลงวันที่ 14 กรกฎาคม 2541 เรียนรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้ยกเลิกหรือย้ายโรงไฟฟ้าพลังถ่านหินของบริษัท ยูเนี่ยน เพาเวอร์ ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด ไปสร้างในที่ที่เหมาะสมกว่านี้

โครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด จะต้องขุดตะกอนทรายไปทิ้งในระยะห่างจากชายฝั่งประมาณ 3 กิโลเมตร ซึ่งก็คือดอนหอยอันเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาขนาดใหญ่ อยู่ข้างอู่ไม้ของชาวประมงบ้านกรูดนั่นเอง ชาวบ้านเคยไปยื่นหนังสือกับ สผ. เพื่อขอให้มีการทำประชาพิจารณ์และสำรวจปะการัง และขอให้มีการเผยแพร่ข่าวสารสู่สาธารณชนให้รับรู้ที่บ้านกรูดมีปะการังห่างจากฝั่งแค่ 1,000 เมตร ซึ่งเป็นที่ตั้งแนวปะการังกลางน้ำ “หินกรูด” ในขณะที่รายงาน EIA ระบุว่าบริเวณที่จะทิ้งตะกอนทรายที่เกิดจากการก่อสร้างสะพานที่ยื่นออกไปในทะเลเกือบ 4 กิโลเมตร เพื่อเป็นท่าเทียบเรือน้ำลึกสำหรับขนถ่ายถ่านหินที่นำเข้ามาจากต่างประเทศนั้นไม่มีปะการัง แต่มีหินโสโครก ซึ่งชาวบ้านเห็นว่าเป็นข้อมูลที่ขัดกับความจริง คำตอบที่ชาวบ้านได้รับจาก สผ. ก็คือไม่สามารถทำประชาพิจารณ์ได้ เพราะเลยขั้นตอนไปแล้ว และหากจะพิสูจน์เรื่องปะการัง จะต้องนำรูปถ่ายไปยืนยันว่ามีจริง

ชาวบ้านไม่มีเงิน ไม่มีเครื่องมือที่จะไปถ่ายรูปใต้น้ำได้ จึงขอร้องให้รายการถอดรหัสของสถานีโทรทัศน์ไอทีวีสมัยนั้นช่วยถ่ายภาพใต้น้ำ รายการถอดรหัสถ่ายภาพใต้น้ำแล้วจึงได้นำภาพไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางทะเลของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งทำการวิเคราะห์ และพากันเดินทางไปสำรวจ สิ่งที่ผู้เชี่ยวชาญทางทะเลค้นพบเรียกว่า “สมบัติใต้ทะเลซึ่งถูกลิ้มมาแสนนาน” เมื่อความจริงถูกเปิดเผยว่าปะการังเสื่อมโทรมที่ปรากฏในรายงาน EIA เป็นเท็จ ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดเสนอให้เพิกถอนใบอนุญาตบริษัทที่ปรึกษาจัดทำ EIA “กระทรวงวิทย์ฯ ขอแค่ยกเลิกใบอนุญาตแปดเดือนพบกันครึ่งทาง พวกหน้าเดิมนี่ก็ไปอยู่บริษัทใหม่ที่เข้ามาสำรวจอีก ชาวบ้านรู้ว่าพวกนี้มาก็ยกพวกไปล้อมจับอีกรอบ ชาวบ้านไม่เชื่อถือแล้ว” (จินตนา แก้วขาว, สัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม 2556)

การจับเท็จ EIA เกิดขึ้นซ้ำอีกครั้งในชุมชนแม่รำพึง ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดทราบว่ามีการ

บุกกรุกเข้าไปในป่าพรุ โดยสงสัยว่าจะมีโครงการใหญ่เกิดขึ้นที่นี่ ขณะเดียวกันกลุ่มทุนก็ได้ให้สัมภาษณ์ว่า รายงาน EIA จะผ่านความเห็นชอบในไม่ช้าและกล่าวว่า จะมีการจ้างงาน 70,000 คน ทั้งที่ในรายงาน EIA ระบุว่า จะมีการจ้างงานในระยะดำเนินการ 3,000 คน สิ่งที่ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานร่วมกันต่อสู้ คือความพยายามผลักดันพรุแม่รำพึงให้เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำแห่งชาติ เนื่องจากพรุเป็นพื้นที่แก้มลิงธรรมชาติและพื้นที่รับน้ำธรรมชาติ รวมทั้งเป็นแหล่งผลิตแพลงก์ตอนและพืช ซึ่งเป็นอาหารของลูกปลาที่ไหลจากป่าพรุคลองแม่รำพึงไปยังปลายคลองลงสู่ทะเลแหลมแม่รำพึง แต่พื้นที่บางส่วนกลับถูกระบุว่าเป็นพื้นที่สร้างโรงถลุงเหล็กของบริษัทเอกชน องค์กรใดก็ตาม ความพยายามของชาวบ้านได้ประสบผลสำเร็จ ปัจจุบันพรุแม่รำพึงได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำระดับชาติ ตามมติคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมและตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อเดือนตุลาคม 2552 แล้ว

ในเวลาต่อมาชาวบ้านได้ทราบข่าวว่ากลุ่มทุนได้ร่วมมือทำข้อตกลงกับ กนอ. เพื่อที่จะสร้างนิคมอุตสาหกรรมเหล็กที่บางสะพาน พวกเขาตระหนักดีถึงปัญหาที่จะตามมาจากกฎหมายการนิคมฯ จึงได้จัดประชุมกันหลายครั้งและมีมติร่วมกันจัดทำหนังสือแถลงข่าว พ.ศ. 2555 ส่งให้สื่อมวลชน

หากการที่ กนอ. จะมีแนวทางช่วยเหลือพรรคพวก โดยใช้กฎหมายการนิคมฯ ขอเพิกถอนใบอนุญาตป่าแม่รำพึงให้เครือสหวิริยา ให้สามารถเข้าป่าวนอุทยานทำนิคมอุตสาหกรรมเหล็กได้ เราเห็นว่าสถานการณ์จะเหมือนการราดน้ำมันเข้ากองเพลิง ถือเป็นความอัปยศของ กนอ. ในการโชว์ผลงานความจอมปลอมของการริเริ่มทำอุตสาหกรรมเชิงนิเวศในประเทศไทยได้ชัดแจ้ง ยังมีที่ดินของเครือสหวิริยา กำลังถูกเพิกถอนเอกสารสิทธิ์อีก 17 แปลง การเช่าที่ดินสาธารณะไม่ต่ำกว่า 300 ไร่ เพื่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเหล็ก ลานจอดรถ และการขอใช้ที่วนอุทยานแม่รำพึง

ทำประโยชน์เพื่ออุตสาหกรรมเหล็กอีก ทั้งหมดคือเขตนิกมอุตสาหกรรมเชิงนิเวศของ กนอ. การทำรายงานผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมในการตั้งเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมบางสะพาน กว่า 6,000 ไร่ จึงอยู่บนพื้นฐานข้อมูลเท็จในเรื่องที่ดิน เพราะไม่ใช่ที่ดินของเอกชนทั้งหมด แต่รวมเอาเขตป่า พื้นที่ชุ่มน้ำ ป่าสงวนวนอุทยาน ที่สาธารณะ เป็นต้น

หนังสือแถลงข่าวข้างต้นให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุ่งหมายให้ กนอ. พิจารณา ทบทวนการยกเลิกสัญญาความร่วมมือระหว่าง กนอ. กับ เครือสหวิริยา และในที่สุดโครงการนิคมอุตสาหกรรมเหล็กบางสะพานก็ได้ถูกประกาศยกเลิก โดย กนอ. ได้ยกเลิกข้อตกลงความร่วมมือกับบริษัทเอกชนเจ้าของโรงอุตสาหกรรมเหล็ก เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2555

4.3 การมีส่วนร่วมในผังเมืองรวมชุมชน

ชาวบ้านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดชะตาชีวิตในชุมชนของพวกเขาในเรื่องผังเมืองสืบเนื่องจากผังเมืองรวมชุมชนบางสะพานถูกกำหนดเป็นสีม่วง (พื้นที่อุตสาหกรรม) เมื่อ พ.ศ. 2546 โดยมีระยะเวลาบังคับใช้ระหว่าง พ.ศ. 2546 – 2551 รวม 5 ปี เมื่อผังเมืองหมดอายุใน พ.ศ. 2551 กระบวนการรับฟังความคิดเห็นดำเนินการโดยไม่ถูกต้อง มีการรับฟังความคิดเห็นเป็นกลุ่มเล็กๆ ในเขตผังเมือง ไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ ชาวบ้านทราบข่าวก็ได้มีการทักท้วง จึงเป็นที่มาของการเปิดรับฟังความคิดเห็นอย่างเป็นทางการครั้งแรกที่มูลนิธิราชภัฏศรีทธาธรรมสถาน เขตเทศบาลตำบลกำเนิดนพคุณ ประมาณเดือนมกราคม 2553 โดยเป็นการรับฟังความคิดเห็นด้วยวาจา ต่อมาได้มีการปิดประกาศให้มีการโต้แย้งภายใน 90 วันนับแต่วันที่ตีพิมพ์ประกาศ คือตั้งแต่วันที่ 25 กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ 25 พฤษภาคม 2554 โดยให้ยื่นแสดงความคิดเห็นและคัดค้านเป็นหนังสือ ในระยะเวลาดังกล่าวนี ชาวบ้านในเขตผังเมืองได้รวมตัวกันไปยื่นหนังสือคัดค้านที่

สำนักงานเทศบาลร่อนทองเพื่อยืนยันสิทธิในที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน เนื่องจากตามข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีการประกาศพื้นที่สีม่วงนั้น มีนัยว่าเป็นการประกาศเขตพื้นที่อุตสาหกรรมและคลังสินค้าทับที่ดินและทับเอกสารสิทธิ์ในพื้นที่การเกษตรและบริเวณที่อยู่อาศัยของพวกเขา

นอกจากชาวบ้านบางสะพานแล้ว เครือข่ายพันธมิตรพิทักษ์สิ่งแวดล้อม 8 กลุ่ม ได้ร่วมยื่นหนังสือคัดค้านพื้นที่สีม่วงแม่รำพึงด้วย เนื่องจากกลุ่มชาวบ้านมีความเห็นว่าจะทำให้เกิดผลกระทบต่อการท่องเที่ยว การประกอบอาชีพประมง พื้นที่รับน้ำแห่งใหญ่ของบางสะพานในช่วงฤดูน้ำหลาก และพื้นที่ชุ่มน้ำแม่รำพึง จากคำกล่าวของจินตนาเกี่ยวกับเครือข่ายและพันธมิตรการมารวมตัวของชาวบ้านในพื้นที่และนอกพื้นที่ที่เป็นเครือข่ายกันจะต้องเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญอย่างมาก จึงกล่าวได้ว่าประเด็นผังเมืองเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อชุมชนมาก สามารถพลิกวิถีชีวิตและเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรกรรมและกิจการเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ได้ในพริบตา จินตนาเล่าย้อนกลับไปถึงที่มาเกี่ยวกับการผลักดันผังเมืองชุมชนรวมฉบับใหม่ว่าชาวบ้านชุมชนบางสะพานได้พยายามเข้าไปมีส่วนร่วมกำหนดผังเมืองของชุมชนตั้งแต่ พ.ศ. 2546 และต่อมาเมื่อมีความพยายามเดินหน้าโครงการโรงถลุงเหล็กของบริษัทสหวิริยา เมื่อ พ.ศ. 2548 ทางเครือข่ายกลุ่มอนุรักษ์อำเภอบางสะพานจึงรวมตัวกันคัดค้านเนื่องจากการนำที่ดินมาทำโรงถลุงเหล็ก มีบางส่วนของที่ดินที่เป็นที่ดินสาธารณะและป่าพรุ เธอเล่าว่าชาวบ้านต่อสู้จนกระทั่งปรากฏออกมาเป็นผังเมืองรวมชุมชนบางสะพาน ซึ่งมีข้อกำหนดที่ชุมชนตกลงร่วมกัน 27 ข้อระบุอยู่ในผังเมืองดังกล่าว แต่ทางบริษัทเอกชนได้ยื่นหนังสือร้องเรียนไปยังกรมโยธาธิการและผังเมือง ซึ่งทางคณะอนุกรรมการพิจารณาคำร้องและต่อมาที่ปรึกษาผังเมืองจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้ยื่นตามผังเมืองเดิม ซึ่งเน้นพื้นที่สีม่วงจึงเป็นที่มาของการเดินขบวนชุมนุมยื่นคัดค้าน

ภายหลังยื่นหนังสือคัดค้าน ชาวบ้าน บางสะพานและเครือข่ายพันธมิตรพิทักษ์สิ่งแวดล้อม 8 กลุ่ม ทราบข่าวว่าคณะกรรมการผังเมืองระดับจังหวัด ยกคำร้อง จึงรวมตัวกันไปคัดค้านและให้ข้อมูลเพิ่มเติม ในที่ประชุมคณะกรรมการผังเมืองระดับจังหวัดที่ ประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2554 โดยมี รองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานในที่ประชุม สรุป ความเห็นว่าคณะกรรมการผังเมืองระดับจังหวัดมีมติให้ ปรับแก้พื้นที่สีม่วงที่ประกาศทับเอกสารสิทธิ์และที่ทำกิน ของชาวบ้านกลับมาเป็นพื้นที่สีเขียวตามความเป็นจริง หลังผ่านขั้นตอนพิจารณาของคณะกรรมการผังเมือง ระดับจังหวัดแล้ว จะต้องเตรียมการเสนอข้อสรุปต่อ คณะกรรมการผังเมืองเพื่อพิจารณาคำร้องเพื่อเสนอต่อ คณะกรรมการผังเมืองระดับประเทศต่อไป จนกระทั่งถึง วันพิจารณาอนุมัติผังเมืองโดยคณะกรรมการผังเมือง ที่กรมโยธาธิการและผังเมือง เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2556 ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานได้มาชุมนุม เพื่อชี้แจงเหตุผลและข้อเท็จจริงก่อนมีการลงมติอนุมัติ ผังเมือง จินตนาและตัวแทนชาวบ้านประมาณ 6 คน รวมทั้งผู้วิจัยก็ได้เข้าร่วมในห้องประชุมการพิจารณา ผังเมืองของคณะกรรมการผังเมืองระดับประเทศด้วย

ในการประชุมครั้งนั้น จินตนาได้กล่าวเปิด ประเด็นว่า “ปรับผัง ปรับสีขอให้ชาวบ้านดูก่อน” และ ชี้ให้เห็นว่าการพิจารณาผังเมืองไม่ควรใช้ข้อมูลอันเป็น เท็จ นั่นคือข้อมูลการจ้างงานประชาชนในพื้นที่ “ในเว็บไซต์โครงการอุตสาหกรรมเหล็ก ประชาสัมพันธ์ ว่าจะมีการจ้างงาน 1,500 คน แต่ตัวเลขในผังเมือง 6,000 คน ยกเมฆหรือเปล่า ความเป็นจริงจะถึง 6,000 คน เป็นไปไม่ได้” และจินตนาก็ได้เน้นย้ำเรื่อง การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน โดยผังเมืองชุมชน มีความสำคัญต่อชาวบ้านทุกคนในพื้นที่ การมีส่วนร่วม ของประชาชนจึงควรมีในทุกระดับไม่เพียงแค่ระดับ จังหวัดแต่ควรมีถึงระดับประเทศ เนื่องจากการอนุมัติ ผังเมืองไม่ได้สิ้นสุดแค่ในระดับจังหวัด เมื่อชาวบ้าน

มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจที่จะ กำหนดพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรมในระดับจังหวัดแล้ว แต่ปรากฏว่าในขั้นตอนที่จะอนุมัติในระดับส่วนกลาง มีการเปลี่ยนผังเมืองเพื่อเสนอขออนุมัติภายหลัง สำหรับ ประเด็นนี้เองที่เป็นการตอกย้ำในสิ่งที่จินตนาเคยกล่าวไว้ แล้วว่า “กรรมการโกง” ทั้งที่พวกเขาได้พยายาม เกาะติดสถานการณ์อย่างใกล้ชิดแล้วและปฏิบัติตาม กระบวนการทางกฎหมายเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับ ตนเอง ประกอบกับการพึ่งพาอาศัยสื่อมวลชนเพื่อให้การ เคลื่อนไหวของพวกเขาเป็นประเด็นสาธารณะ “เราอ้าง กฎหมายทุกครั้งที่เคลื่อนไหวและให้สื่อมวลชนเป็น สปอตไลท์ส่องไปที่ประเด็นต่างๆ ที่ถูกบิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อให้สังคมรับรู้” สำหรับความไม่เท่าเทียมกัน ระหว่างชาวบ้านกับทุน เธอได้ตั้งคำถามในที่ประชุมว่า “ชาวบ้านรวมกันมีที่หมิ่นกว่าไร่ โรงงานมีที่ส่องพันไร่ ทำไมสิทธิใหญ่กว่าชาวบ้านทั้งตำบล” ซึ่งเป็นคำถามที่ ไม่มีใครตอบได้

การเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการผังเมือง ครั้งนี้ก็เพื่อคัดค้านผังเมืองที่มีการเปลี่ยนผังในขั้นตอน เสนออนุมัติครั้งสุดท้าย โดยจินตนาสรุปข้อเรียกร้องเป็น บันทึกลงประชุมดังนี้

1. ชาวบ้านนำผังที่นำมาจากจังหวัดมาให้ดูและ ขอใช้สิทธิคัดค้านผังนี้เพราะมีความเสียหายเกิดขึ้นกับประชาชน
2. แนวกันชนสองกิโลเมตรในพื้นที่โรงงาน
3. พื้นที่ที่ถมจะกระทบกับพื้นที่รองรับน้ำ (ตรวจสอบเรื่องพื้นที่ถม 7 เมตร พื้นที่รับน้ำแก้มลิง โดยธรรมชาติแก้ไขได้เมื่อไร)
4. จำนวนประชากรที่เกินความเป็นจริงตรวจสอบให้ด้วย เพราะมีผลกับการลงสีผังเมือง

ตามขั้นตอนหลังจากมีการปิดประกาศผลการพิจารณาเป็นเวลา 90 วัน ผู้ที่ไม่เห็นด้วยสามารถยื่นเรื่อง

คัดค้านได้ ทั้งนี้ หากไม่มีการคัดค้านภายใน 90 วัน ผังเมืองรวมชุมชนบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ถูกกำหนดโดยชุมชนเป็นฉบับแรกก็จะถูกประกาศใช้ต่อไป จนถึงวันนี้ (พ.ศ. 2558) จินตนาเล่าว่าบริษัท สหวิริยาฯ ยื่นคัดค้านแล้ว และคณะกรรมการผังเมือง มีการพิจารณาทบทวนใหม่ ซึ่งยังไม่เป็นที่ยุติ แต่ชาวบ้าน กลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานก็กำลังจับตามองอย่างใกล้ชิด เพื่อไม่ให้เกิดกรณีหมกเม็ดนำผังเมืองสีม่วง เสนออนุมัติโดยมิให้ประชาชนรับรู้และมีส่วนร่วม

5. “ยอมรับโทษ แต่ไม่ยอมรับผิด” การฟ้องต่อกฎหมาย เพื่อสื่อความยุติธรรมที่เหนือกว่า

หลายประเด็นในการต่อสู้ของชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นว่าพวกเขาใช้กฎหมาย เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ โดยไม่ได้เกรงกลัวว่ากฎหมาย จะมาทำร้ายพวกเขา เพราะสิ่งที่พวกเขากลัวอยู่เหนือ ความกลัวกฎหมาย นั่นคือความกลัวที่จะไม่มีที่อยู่ที่ทำ มาหากินให้ตนเองและลูกหลาน “ก่อนหน้านี้ เราต่อสู้ กันโดยไม่รู้กฎหมายเลย การดำเนินคดี ทำให้เราโตขึ้น รู้กฎหมายมากขึ้น รู้สิทธิตนเองก็เพราะการประท้วง กฎหมายเกิดจากข้อตกลงของสังคม เรามีเหตุของเรา ในการประท้วง การรู้กฎหมายทำให้เรารอดตัว” (จักรพันธ์ แสงทอง, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2556) เขามองว่ากฎหมายไม่ได้ให้โทษกับชาวบ้าน ถ้าชาวบ้าน ใช้เป็น แม้ว่าหลายคนที่ต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย ข้อหาบุกรุก พกอาวุธ หรือหมิ่นประมาทในระหว่าง การเคลื่อนไหวต่อสู้ แต่ไม่ใช่กฎหมายไม่ยุติธรรมกับ พวกเขา เพียงแต่กฎหมายถูกใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการ พวกเขาโดยผู้มีอำนาจเหนือกว่าที่ต้องการช่วงชิง

ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน “เราต่อสู้โดยรู้กฎหมาย อย่างเดียวไม่ใช่ว่าจะชนะ เราจะต้องต่อสู้ด้วย สัญชาติญาณของคนในชุมชนด้วย” การรู้กฎหมายอาจ ทำให้ชาวบ้านกลัวในบางสถานการณ์ ถ้าสัญชาติญาณ ของชาวบ้านแรงกล้ากว่า จะทำให้ลืมกลัวการทำผิด กฎหมาย และต้องทำเพื่อให้ได้ชัยชนะ กฎหมายจึงอาจ ต้องเอาไว้ทีหลัง ถ้าความยุติธรรมมันเหนือกว่า จากนั้น ค่อยมาแก้ปัญหาที่ภายหลัง นั่นคือความเห็นของ จักรพันธ์ ซึ่งผู้วิจัยสรุปออกมาเพื่อสะท้อนภาพการต่อสู้ ของชาวบ้านชุมชนบ้านกรูดที่ผ่านมาและจะดำเนินต่อไป จึงเป็นคำอธิบายที่ว่าในบางสถานการณ์ พวกเขาจำเป็นต้องกระทำการบางอย่างที่เป็นการฟ้องต่อกฎหมาย⁸

การกระทำที่แสดงให้เห็นถึงการฟ้องต่อกฎหมาย ของชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ มีความสอดคล้องกับ ความหมายที่ Barker ให้ไว้ว่าการฟ้องต่อกฎหมายคือ การปฏิเสธการกระทำที่เฉพาะเจาะจงของผู้มีอำนาจ ในขณะที่ยุติธรรมแล้ว ก็ยอมรับความชอบธรรมของ ผู้มีอำนาจทางการเมือง ซึ่งกล่าวได้ว่าการฟ้องเป็นวิธี ที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มมีความซื่อสัตย์ต่อความยุติธรรม ที่สละสิทธิ์เหนือกว่ากฎหมาย (Elliot M. Zashin, 1972, p. 82) ตามนัยนี้ มีความหมายสอดคล้องกับคำกล่าวของ จินตนาที่ว่า “ยอมรับโทษ แต่ไม่ยอมรับผิด” อันแสดงให้เห็นว่ากลุ่มชาวบ้านที่กระทำการฟ้องต่อ กฎหมายยอมรับที่จะอยู่ภายใต้กระบวนการกฎหมาย โดยยอมให้กฎหมายมีผลบังคับใช้กับพวกเขาเพื่อแสดงให้เห็นถึงนิติสำนึกในความยุติธรรมที่เหนือกว่ากฎหมาย นั้นเอง

จากเหตุการณ์การต่อสู้คัดค้านของชาวบ้านกลุ่ม อนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่าในกระบวนการเรียกร้องความยุติธรรมตามสิทธิชุมชน ของพวกเขา นั้น พวกเขาได้ดำเนินการตามกระบวนการ

⁸ การฟ้องต่อกฎหมายหมายถึง การกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายโดยสันติวิธี เป็นการกระทำในเชิงศีลธรรม เป็นการประท้วง หรือคัดค้าน คำสั่ง กฎหมายของผู้ปกครองที่อยู่ยุติธรรม หรือเป็นการต่อต้านการกระทำของรัฐบาลที่ประชาชนเห็นว่าไม่ถูกต้อง ดูรายละเอียดใน Ronald Dworkin. *Taking Rights Seriously*, (1978) อ้างในสมชาย ปรีชาศิลป์กุล (2543, น. 24).

กฎหมายมาโดยตลอด แม้กระทั่งการที่พวกเขาต้องแพ่งต่อกฎหมาย ซึ่งเสี่ยงต่อการรับโทษ แต่พวกเขาก็ไม่ได้หลบหนีจากกระบวนการยุติธรรมแต่อย่างใด การต้องแพ่งต่อกฎหมายของพวกเขาในแต่ละเหตุการณ์เป็นเรื่องที่พวกเขาทราบดีว่าอาจเป็นการละเมิดต่อกฎหมาย แต่ก็เลือกที่จะทำเพื่อให้เจ้าหน้าที่รัฐฟังเสียงเรียกร้องความยุติธรรมของพวกเขา เหตุการณ์ที่พวกเขาแม่เกล้าให้ฟังคือช่วงปิดถนนเพชรเกษม ซึ่งเป็นการปะทะกันระหว่างประชาชนที่มาชุมนุมกับตำรวจ โดยตำรวจพยายามสลายการชุมนุม ในขณะที่ชาวบ้านที่มาชุมนุมถูกตีและไล่ให้แตกกระเจิง แต่ในเวลาไม่นานก็กลับมารวมตัวกันชุมนุมปิดถนนใหม่ในจำนวนที่มากกว่าเดิมหลายเท่า เนื่องจากปากต่อปากของญาติพี่น้องเพื่อนฝูงที่ชักชวนกันออกมาช่วยทำให้กลุ่มมีพลังมวลชนเพิ่มมากขึ้น

บุญเรือง แซ่มะสะอาด (สัมภาษณ์, 30 กันยายน พ.ศ. 2556) แม่เกล้าให้ฟังเกี่ยวกับประสบการณ์ครั้งนั้นว่า “เวลาเคลื่อนขบวน ปิดถนนสี่แยกบ่อนอก รู้ว่าผิดกฎหมาย มีอยู่ครั้งหนึ่ง เราไปอีกเที่ยวหนึ่ง หลังจากปิดบ่อนอกแล้ว นอนขวางถนน ฝนตก มันเหนียว เราแกล้งนอนกันฝนก็ตก เราก็บีบๆ อยู่ตรงนั้น เราจะเดินไปที่ประจวบฯ ไม่มีรถวิ่ง ปิดถนนแล้ว รถวิ่งเลนเดียว อีกเลนเราก็นอนขวางกันไว้” นอกจากเหตุการณ์การชุมนุมปิดถนนที่สี่แยกบ่อนอก เธอเล่าว่าเธอยังเคยร่วมชุมนุม ณ ที่ทำการ อบต. เพื่อขอดูใบอนุญาตการก่อสร้างโรงไฟฟ้า “ชาวบ้านไปรวมตัวกันที่นั่นหลายร้อยคนเพื่อขอดูใบอนุญาตที่ อบต. อนุมัติให้ก่อสร้างโครงการ”

ที่ผ่านมา ชาวบ้านทำหนังสือขอให้ อบต. ชี้แจงแต่ไม่ได้รับคำตอบที่ชัดเจน จินตนาอธิบายเหตุการณ์วันนั้นให้ฟัง

“EIA ผ่าน ประชาพิจารณ์ผ่าน ใบอนุญาตผ่านหมดเลย กฎหมายไม่ติดอะไร ติดแค่ชาวบ้านไม่ยอม เราก็สืบค้นข้อมูลมาหมดเลย ช่าง อบต. จบ ปวช. ปวศ. โครงการนี้ตั้งหกหมื่นกว่าล้าน มีศัพท์เทคนิคภาษาอังกฤษ ความรู้ระดับนี้ ไม่ใช่วิศวกรอนุมัติโครงการขนาดใหญ่ไม่ได้ แสดงว่าใบอนุญาตที่ผ่านมาไม่ชอบ ชาวบ้านก็มาชุมนุมกันทันที ก่อนชุมนุมก็ทำหนังสือถึงหน่วยงานราชการ ขอเข้าห้าคน อีกนับร้อยก็ล้อมไว้ชุมนุมกันตั้งแต่เช้าจนค่ำมืด ล้อมให้เป็น อบต. เราเคยเห็นเอกสารมาก่อนแล้ว แต่เขาไม่ยอมรับว่า ตนเองอนุมัติ เขาไม่ยอม เราก็งงทำกิจกรรมส่วนตัวไปบายสามจึงยอมให้คืนลิ้นชัก เจอใบอนุญาต” (จินตนา แก้วขาว, สัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม 2556)

นอกจากการปิดล้อมที่ทำการ อบต. เพื่อขอดูใบอนุญาตก่อสร้างโรงไฟฟ้า ยังมีกรณีการเดินทางไปชุมนุมที่หน้าทำเนียบรัฐบาลเพื่อไปปล่อยตัวเงินตัวทอง บุญเรืองเล่าว่าชาวบ้านทำไปเพราะต้องการระบายความคับแค้นใจที่ผู้นำการเมืองระดับประเทศผิดคำสั่งสัญญา ชาวบ้านพยายามต่อสู้ตามกระบวนการกฎหมาย แต่ว่าเจ้าหน้าที่รัฐไม่ฟังเสียงเรียกร้องของพวกเขา ในที่สุดพวกเขาต้องใช้ “กฎหมาย” ได้แก่ การชุมนุมปิดการจราจร และการชุมนุมปิดล้อมสถานที่ราชการ รวมถึงการล้อมกรอบนักวิชาการที่ชาวบ้านเข้าใจว่ามาใส่สารเคมีทำลายปะการังในทะเลของพวกเขา

ภาพที่ 3 กล่องน้ำยาสารเคมีที่ถูกยึดจากกลุ่มนักวิชาการ โดยชาวบ้านเชื่อว่าเป็นสารเคมีที่ใช้ทำลายปะการัง ภาพของจินตนา แก้วขาว

ส่วนหลักฐานกล่องสารเคมีที่ชาวบ้านค้นเจอในเรือประมงที่นักวิชาการว่าจ้างให้พาไปสำรวจทะเลบ้านกรูดนั้น เป็นเครื่องยืนยันว่าชาวบ้านมีเหตุอันควรให้สงสัยว่านักวิชาการอาจมีเจตนาร้าย ท่ามกลางความซุกมุ่นและการแสดงออกถึงความไม่พอใจของกลุ่มชาวบ้าน จึงมีการทำร้ายร่างกายนักวิชาการ ซึ่งชาวบ้านที่อยู่ในเหตุการณ์ได้เล่าว่า “พวกเราไม่ได้ทำให้บาดเจ็บมีแผล ขอยืนยัน แต่เราทำให้เขาอับอาย” ทั้งนี้ ก่อนที่ชาวบ้านจะทำอะไร จะต้องประชุมหารือกันก่อน และใช้วิธีไปซุกมุ่นเพื่อเจรจาแก้ไขปัญหา อย่างไรก็ตาม การกระทำที่ต่อแ่งต่อกฏหมายเกิดขึ้นเพราะพวกเขา รู้สึกว่ารัฐไม่ฟังพวกเขาเลย เหตุการณ์ครั้งสำคัญในการต่อแ่งต่อกฏหมายของพวกเขาคือ “คดีล้มโต๊ะจีน”

ก่อนถึงวันงานเลี้ยงฉลองครบรอบ 3 ปีของบริษัทยูเนี่ยนฯ ชาวบ้านทราบข่าวการทำหนังสือเชิญนักลงทุนต่างชาตินำมาร่วมงานนี้ ชาวบ้านหลายคนตัดสินใจร่วมกันที่จะล้มโต๊ะจีนพวกเขาบอกว่า “จินตนาไม่ได้ทำหอก แต่เธอติดคุกในฐานะแกนนำแทนชาวบ้าน”

“เขาเดินทางไปยังหนังสือ ส่วนชาวบ้านที่นั่นสบตากันแล้วเอาเลย เราประชุมกันหลายครั้งแล้วก่อนลงมือพอไปถึงที่นั่น มีหัวหน้าเปานกหวีด พวกเราก็งมมือปฏิบัติเลย ตอนนั้นยังไม่มีประสบการณ์กัน เข้าไปกันหมดเลย คนทำเสร็จแล้วก็มารอด้านนอก ไม่มีการ์ดเลยใครจะเข้าไปกิน เราก็บอกว่าคนที่เห็นแก่กิน เขาไม่คิดว่าเราจะไปก่อน รีบทำรีบออก เขาคิดว่าเราจะไปตักหน้างาน คนที่ไปเข้าไปถึงก่อนก็ลงมือทันที เปิดฝาหม้อได้ก็หยดใส่ลงไปในหม้อเลย เหม็นมากๆ ไม่เคยเหม็นอะไรแบบนั้นเลย ปลาเน่าคืดดู ล้างสบู่แล้วกลิ่นก็ยังไม่หาย” (ทวาริกา โกสิทธิ์, สัมภาษณ์, 30 กันยายน 2556)

คำพูดของทวารिकासอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของจินตนาที่ว่าในเหตุการณ์ช่วงนั้นกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดได้ร่วมกันตรวจสอบที่ดินสาธารณะของโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและอยู่ในช่วงการเดินทางไปยังหนังสือตรวจสอบที่ดินสาธารณะด้วย

“เราตรวจสอบที่ดินสาธารณะมาก่อนหน้านี้ พอดีมีเรื่องข้อกังกับโรงไฟฟ้าจัดเลี้ยงโต๊ะจีนสองพันโต๊ะ เราไม่ได้มองว่าเป็นการอยากกิน ไม่ได้มองแค่งานเลี้ยงทั่วไปแต่เป็นเรื่องของการรวมคนที่รู้และไม่รู้มากินสองหมื่นคนและให้นักลงทุนต่างประเทศเข้ามาดูว่าสองหมื่นคนที่มาที่นี้เห็นด้วยกับการสร้างโรงไฟฟ้า มีป้ายผ้าข้างทางว่าครบรอบสามปีโรงไฟฟ้าอยู่ร่วมกับชุมชน คือเรามองว่าแหล่งทุนอนุมัติแน่ ปี พ.ศ. 2544 (จินตนา แก้วขาว, สัมภาษณ์, 12 สิงหาคม 2555)

จินตนาให้ข้อสังเกตว่าที่ดินอยู่ระหว่างการตรวจสอบแต่เจ้าของโครงการโรงไฟฟ้ากลับจัดเลี้ยงโต๊ะจีนเป็นการระดมทุนจากนักลงทุนต่างชาติ “ในขณะที่ 2540-41 เราสู้เกือบตาย สู้เพื่อมิให้เขาอนุมัติเงิน สู้เพื่อไม่ให้โรงไฟฟ้าเดินหน้า การเลี้ยงโต๊ะจีนครั้งนี้จะส่งผลให้โรงไฟฟ้าเดินหน้าแน่ๆ เงินมาแน่ๆ หกหมื่นล้านบาทถามว่าเวลานั้นเราจะคิดอย่างไร เราก็คิดว่าทำอย่างไรก็ได้ไม่ให้มันเดิน” นั่นคือสิ่งที่ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดคิดตรงกันและเป็นที่มาของขบวนการล้มโต๊ะจีนคดีนี้ จินตนาทราบแต่แรกแล้วว่าต้องติดคุก การติดคุกเป็นเรื่องการปรามไม่ให้ชาวบ้านลุกขึ้นต่อสู้ “เรื่องนี้มันปรามกันไม่ได้ พี่เชื่อว่าพี่ติด พี่บอกสื่อมวลชนว่าเชื่อเลยว่าพี่ติด แต่การติดคุกของพี่จะต้องทำให้พี่น้องยังสู้ไม่ใช่อีกแล้ว” เธอเล่าว่าชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ ร่วมกันตัดไม้ไผ่ทำคูกจำลองและซุกมุ่นกัน ชาวบ้านผลัดกันเข้าไปอยู่ในคูกจำลองแสดงให้เห็นว่าแกนนำของพวกเขาไม่ได้รับความยุติธรรม และในอีกด้านหนึ่งคือแม้ว่าแกนนำจะติดคุกอยู่ พวกเขาก็มีลักษณะของแกนนำอยู่ในตัวเองที่จะช่วยกันคิดและสานต่ออุดมการณ์ต่อไปได้ โดยจินตนาได้สะท้อนประเด็นดังกล่าวนี้ในรายการตอบโจทย์

พี่น้องประจวบฯ รู้สึกว่าคนที่ติดคุกไม่ผิด เขาก็ซุกมุ่นกัน สร้างคูกไม้ไผ่จำลองเป็นสัญลักษณ์ว่าพวกเขาน่ะทำผิด ถ้าพวกเขาทำผิด พวกเขาก็ขอติดด้วย เขาก็ติดคุกข้างนอก ผลัดเปลี่ยนกันจำคุกไม้ไผ่ไม่ใช่ล้อม แล้วซุกมุ่นกันอยู่หน้าเรือนจำ นี่เป็นสิ่งที่เรารับรู้จากผู้คุม แม้จะมี

บางคนไม่เห็นด้วย สื่อสารไปว่าชุมนุมไม่ได้นะทางเรือนจำไม่มีใครชุมนุม แต่เรารู้สึกว่าไม่ใช่หน้าที่ที่เราเรากับผู้คุมเรือนจำว่าไม่ใช่หน้าที่เรานะ สถานะเราคือนักโทษ เราคือผู้ต้องขัง เราไม่ใช่แกนนำชาวบ้านที่จะไปสั่งห้ามชุมนุมนะ นั่นคือดุลพินิจของคนที่ชุมนุมเขาต้องมีแกนนำของเขาในแต่ละครั้ง แต่ละกิจกรรมการชุมนุม เพราะฉะนั้นไม่ใช่หน้าที่เรา (จินตนา แก้วขาว, สัมภาษณ์โดย ภิญญ ไตรสุริยธรรมา, 12 กุมภาพันธ์ 2556)

หลังจากที่จินตนาติดคุกและออกมาจากคุกแล้วปรากฏว่าเธอได้รับหมายศาลให้ไปเป็นพยานโจทก์ในคดีร่วมกันทุจริตที่ดินสาธารณะ ซึ่งก็คือที่ดินเดียวกันกับที่ชาวบ้านถูกกล่าวหาว่าบุกรุกเข้าไปเหนี่ยวาพ

“มีคุก ตารางที่ซึ่งคนที่ไม่ผิด มีเรื่องราวมากมายที่น่าไปสู่การเห็นชัดเจน อย่างหมายศาลที่เราได้รับ ศาลตัดสินวันที่ 11 ตุลาคม 54 เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 55 เราออกจากเรือนจำแล้วแหละ หมายศาลนี้มาถึงเรา ให้เราไปเป็นพยานโจทก์ในคดีที่นายคนนี่คือข้าราชการของกรมที่ดิน กับข้าราชการในกรมเจ้าท่า เป็นจำเลย ซึ่งถูกกล่าวหาว่าร่วมกันทุจริตออก นส. 3 ออกเอกสารสิทธิ์ที่ดิน หาดทราย ชายทะเล และเราเป็นพยานโจทก์ถามว่าคุณูปการที่เราทำมันเพิ่งออกมา แต่สิ่งที่ติดคุกก็ติดในประเด็นที่เราสู้เรื่องที่ดินสาธารณะ ในประเด็นที่เราบอกว่าอย่าเพิ่งสร้าง ในประเด็นที่เราบอกสังคมให้ย้อนกลับมาฟังทุกกระบวนการก่อนตัดสินใจก่อนอนุมัติทุน มาถึงวันนี้มันชี้ให้เห็นว่าคนเหล่านี้ทุจริตต่อหน้าที่แล้ว คนเหล่านี้ไม่ได้ถูกจับจากกระบวนการของรัฐ แต่ถูกจับจากประชาชน เป็นประชาชนที่ลุกขึ้นมาตรวจสอบประเด็นนี้กับสังคม” (จินตนา แก้วขาว, สัมภาษณ์ โดย ภิญญ ไตรสุริยธรรมา, 12 กุมภาพันธ์ 2556)

แม้ว่าจินตนาจะมีมลทินว่าเคยติดคุกมาแล้ว แต่กระแสสังคมด้านสิทธิชุมชนและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้การยอมรับเธอ เธอได้รับ

เชิญไปเป็นวิทยากรบรรยายในหลายเวทีและได้รับรางวัลเกียรติยศมากมาย โดยเฉพาะรางวัลเชิดชูเกียรติอันดับหนึ่งจากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) เพื่อเป็นรางวัลตอบแทนการให้ถ้อยคำหรือแจ้งเบาะแสอันเป็นประโยชน์ต่อการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยเธอได้รับรางวัลเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2558

คดีล้มโต๊ะจีนถือว่าการต่อแย้งต่อกฎหมายครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์การต่อสู้ของกลุ่มอนุรักษ์บ้านกรูด-บางสะพาน หลังจากนั้นเป็นต้นมา ชาวบ้านมีช่องทาง การต่อสู้มากขึ้น มีพันธมิตร เครือข่ายมากขึ้น มีการใช้กฎหมายมากขึ้น และจินตนาที่ยอมรับตรงจุดนี้ว่า “จากการต่อสู้ ทำให้ชาวบ้านโตขึ้น การต่อสู้ที่ผ่านมาสร้างความชอบธรรมในสิ่งที่ชาวบ้านทำ จึงไม่จำเป็นต้องออกนอกกรอบ นอกกติกา トラบเท่าที่เจ้าหน้าที่รัฐพึงเรา” อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการต่อสู้คัดค้านโครงการโรงไฟฟ้า มาถึงช่วงคัดค้านโรงถลุงเหล็ก ชาวบ้านมักจะโดนคดีมากขึ้น จินตนามักกล่าวในหลายเวทีว่าการต่อสู้เพื่อสิทธิชุมชนเป็นเรื่องส่วนรวม “เวลาเกิดคดีขึ้นมา ชาวบ้านต้องไปศาลด้วยกัน แม้ใครจะโดนคดีคนเดียว ชาวบ้านก็ต้องไปด้วยกันทั้งหมด เราต้องทำให้เห็นว่าเป็นเรื่องชุมชน ไม่ใช่คดีส่วนตัวไปคนเดียว จะทอดทิ้ง แล้วเราก็จะแพ้ ศาลบอกให้เข้าได้เฉพาะผู้เกี่ยวข้อง มันเกี่ยวข้องกันทั้งชุมชน เราก็ต้องเข้าไปทั้งหมด” การต่อสู้ของชาวบ้านต่อโครงการอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตประชาชนในพื้นที่ยังคงมีอยู่ต่อไป อาจทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ เนื่องมาจากการขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดชะตาชีวิตชุมชนของพวกเขา ถึงตอนนั้น อาจมีคำถามตามมาว่าหากชาวบ้านต่อแย้งต่อกฎหมายโดยยอมรับโทษแต่ไม่ยอมรับผิดเฉกเช่นจินตนา คุณจะมีพื้นที่พอชิงพวกเขาหรือไม่ เพราะนี่คือนิยามที่กว้างด้วยความยุติธรรมของพวกเขา นั่นมีค่าเหนือกว่ากฎหมาย トラบใดที่ยังไม่มีความเป็นไปได้

ได้ของความยุติธรรมในกฎหมาย ทรานส์ชาวบ้านก็จะใช้กฎหมายลำดับที่สูงกว่าเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมต่อไป

6. บทสรุป และข้อเสนอแนะ

นิตินานี้ว่าด้วยความยุติธรรมของชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานแสดงให้เห็นลักษณะของ “double bind” คู่ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรมที่ดูราวกับเป็นสิ่งเดียวกัน แต่ในความเป็นจริงไม่ใช่สิ่งเดียวกัน สองสิ่งนี้เป็นคนละสิ่ง หรือเป็นคู่ตรงข้ามกัน (binary opposition) กฎหมายมีสภาพการบังคับใช้ในขณะที่ยุติธรรมไม่จำเป็นต้องมีผลบังคับใช้ กฎหมายสามารถประกอบสร้างขึ้นและรื้อสร้างได้ ขณะที่ความยุติธรรมไม่สามารถรื้อสร้างได้ ในขั้นแรกเราจะเห็นว่ากฎหมายอยู่เหนือกว่าความยุติธรรม จากกรณีที่รัฐประกาศนโยบายสาธารณะ หน่วยงานของรัฐบาลรับนโยบายและออกใบอนุญาตทุกประเภทให้บริษัทเอกชนดำเนินโครงการพัฒนา แต่ในกรณีที่ชาวบ้านผู้คัดค้านในชุมชนเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิ ความยุติธรรมก็จะกลับมาเหนือกฎหมาย ซึ่งก็คือลักษณะของ “double bind” ที่คลี่คลายให้เห็นว่าความยุติธรรมอยู่เหนือกว่ากฎหมายได้

ตามแนวคิดของแดร์ริดา การรื้อสร้างคือความยุติธรรม ซึ่งชาวบ้านก็ได้ใช้ความยุติธรรมรื้อสร้างกฎหมายที่รัฐใช้บังคับกับพวกเขา อันสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างความแตกต่างระหว่างกฎหมายที่ถูกนำมาบังคับใช้กับความยุติธรรมที่พวกเขาเรียกร้อง และยังสะท้อนให้เห็นว่าการเรียกร้องความยุติธรรมของพวกเขาโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนได้สร้างความมั่นคงในนิติฐานะของพวกเขา นิตินานี้ในการขับเคลื่อนกฎหมายของชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานสะท้อนให้เห็นผ่านการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดชะตาชีวิตชุมชนของพวกเขา ได้แก่

การคัดค้านประชาพิจารณ์ที่ไม่เป็นไปตามขั้นตอนกฎหมาย การตรวจสอบข้อมูลอันเป็นเท็จในรายงาน EIA การตรวจสอบทุจริตที่ดินสาธารณะที่ใช้เป็นพื้นที่ก่อสร้างและการเข้าไปมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการนำเสนอข้อเท็จจริงของสภาพภูมิศาสตร์ชุมชนต่อคณะกรรมการผังเมือง ทั้งหมดนี้เป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมตามกระบวนการกฎหมาย ซึ่งหน่วยงานรัฐเคยอ้างกับชาวบ้านในชุมชนมาก่อนว่าประชาพิจารณ์ผ่านแล้ว รายงาน EIA อยู่ในระหว่างการอนุมัติตามกฎหมาย และผังเมืองชุมชนก็กำลังอยู่ระหว่างพิจารณา โดยชาวบ้านก็ได้โต้แย้งกลับไปว่าตามกฎหมาย ประชาชนในพื้นที่ต้องมีส่วนร่วม แต่พวกเขาส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง รายงาน EIA ไม่สะท้อนความเป็นจริง ผังเมืองบางสะพานที่จะถูกเสนอให้เป็นเขตพื้นที่อุตสาหกรรมมีที่ดินบางส่วนเป็นที่ดินสาธารณะและเป็นที่ดินของประชาชน จำเป็นต้องถูกทบทวนตรวจสอบ การเรียกร้องความยุติธรรมโดยเคลื่อนไหวบนกฎ กติกาเดียวกันระหว่างหน่วยงานรัฐและประชาชนภายใต้หลักนิติรัฐ ทำให้เห็นว่าความยุติธรรมจากนิตินานี้ของชาวบ้านเหนือกว่ากฎหมายที่เจ้าหน้าที่รัฐนำมาใช้อ้างกับชาวบ้าน ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานอ้างอิงรัฐธรรมนูญที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในขณะที่หน่วยงานรัฐที่ต้องการผูกขาดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ กลับใช้กฎหมายลำดับต่ำกว่า ช่องว่างระหว่างกฎหมายที่ชาวบ้านใช้กับหน่วยงานรัฐใช้อ้างอิงจะลดลงได้เมื่อชาวบ้านใช้กฎหมายในการขับเคลื่อนตามนิตินานี้ของตนเอง โดยทำให้ความยุติธรรมปรากฏขึ้นมาเพื่อตรวจสอบกฎหมายที่หน่วยงานรัฐนำมาปรับใช้

ผลของการศึกษาจากงานวิจัยนี้ สามารถนำไปใช้ในทางปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งได้ กล่าวคือความยุติธรรมที่ปรากฏผ่านนิตินานี้ของชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานเป็นการรื้อสร้างและตรวจสอบกฎหมายในทางปฏิบัติ

ที่เจ้าหน้าที่รัฐ หน่วยงานรัฐ และรัฐใช้กับประชาชนในชุมชน และนิติสำนักในการขับเคลื่อนกฎหมายของชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ ดังกล่าวได้ผลทำให้ความยุติธรรมอยู่เหนือกฎหมาย ผลของการต่อสู้ที่แสดงให้เห็นว่าความยุติธรรมได้อยู่เหนือกฎหมายแล้วนั้นไม่เพียงแต่เป็นการประกาศยกเลิกการก่อสร้างโครงการพัฒนาในพื้นที่ แต่เป็นการทำให้เห็นว่าสิทธิชุมชนท้องถิ่นตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ไม่ใช่ตัวอักษรอันว่างเปล่า สามารถใช้บังคับได้จริงในทางปฏิบัติ ชาวบ้านใช้สิทธิชุมชนได้ด้วยตนเอง ดังต่อไปนี้

1. สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการและสิทธิในการแสดงความคิดเห็นต่อหน่วยงานรัฐในการอนุมัติโครงการที่จะมีผลกระทบต่ออย่างร้ายแรงต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. สิทธิในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ
3. สิทธิของประชาชนในชุมชนที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อฟ้องร้องรัฐที่ละเมิดสิทธิของตน
4. สิทธิในการกำหนดชะตาชีวิตตนเอง

โดยเฉพาะสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองนั้นถือว่าเป็นสาระสำคัญของสิทธิชุมชนและกำหนดไว้ในปฏิญญาสากลหรือกฎหมายระหว่างประเทศ แต่ไม่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550 เลย ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานได้สร้างปรากฏการณ์ในการใช้สิทธิกำหนดชะตากรรมตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม พิจารณาได้จาก การมีส่วนร่วมในแผนพัฒนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การมีส่วนร่วมในการนำเสนอความเห็นเข้าสู่กระบวนการพิจารณาผังเมืองรวมชุมชนบ้านกรูดและบางสะพาน

เป็นต้น

ปัจจุบัน (พ.ศ. 2558) แม้ว่ารัฐธรรมนูญถูกยกเลิกไปแล้ว รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ.2557 ถูกประกาศใช้แทน แต่ศาลปกครองสูงสุด⁹ ได้วางบรรทัดฐานเกี่ยวกับสิทธิชุมชนไว้ โดยสั่งรับคำฟ้องคดีของชาวบ้านดงมะไฟที่ฟ้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนใบอนุญาตใช้ป่าสงวนแห่งชาติป่าแก่งลอย-ปานากลางเพื่อทำเหมืองแร่หินคำสั่งศาลปกครองสูงสุดวางหลักการสำคัญไว้ดังนี้

1. สิทธิชุมชนตาม มาตรา 66 และ 67 แห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 ถือเป็นประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยและไม่สิ้นสุดไปตามการรัฐประหาร และมีผลใช้บังคับในปัจจุบันตามมาตรา 5 ของรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ.2557
2. เมื่อสิทธิชุมชนถือเป็นประเพณีการปกครองประเทศไทย ดังนั้นต่อไปแม้จะไม่มีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้โดยชัดแจ้ง สิทธิชุมชนก็มีผลบังคับใช้คู่กับชุมชนในฐานะเป็นกฎหมายจารีตประเพณีที่สำคัญประการหนึ่งในระบบกฎหมายไทย
3. สิทธิชุมชนตามมาตรา 66 และ 67 แห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 สอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญด้านสิ่งแวดล้อม¹⁰

จากหลักสำคัญในคำสั่งศาลปกครองสูงสุดดังกล่าว ดูเหมือนเป็นหลักประกันให้กับชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ ทั้งหลายว่าสิทธิชุมชนได้รับการยืนยันชัดเจนแล้วว่า มีผลบังคับใช้คู่กับชุมชนในฐานะเป็นกฎหมายจารีตประเพณีที่สำคัญในระบบกฎหมายไทย การยกประเด็นนี้

⁹ ฎรายละเอียดเพิ่มเติมในคดีหมายเลขแดงที่ อ.86/2552

¹⁰ ฎรายละเอียดเพิ่มเติมใน “บรรทัดฐานใหม่สิทธิชุมชน! ศาลรับฟ้องเพิกถอนใบอนุญาตใช้ป่าทำเหมืองแร่หินที่ดงมะไฟ,” 18 มีนาคม 2558. สืบค้นเมื่อวันที่ 11 เมษายน 2558 จาก <http://www.citizenthaipbs.net/node/4972>.

มากล่าวเพื่อสรุปให้เห็นว่าไม่ว่าจะมีบทบัญญัติรับรองสิทธิชุมชนไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่ก็ตาม ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ ต่างได้รับการรับรองและคุ้มครองสิทธิชุมชนของตนเองว่าเป็นสิทธิดั้งเดิมตามธรรมชาติ ชัยชนะของชุมชนท้องถิ่นที่สามารถยุติโครงการที่ล่อลวงละเมิดสิทธิในท้องถิ่นของพวกเขาได้นั้น แท้จริงแล้ว มิใช่สิ่งอื่นใดแต่คือความสำเร็จในการประกาศความมีอยู่ของสิทธิชุมชนให้สาธารณชนรับรู้และตระหนักถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น ตัวอย่างการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตยของพวกเขาแสดงถึงความสามารถในการใช้สิทธิกำหนดชะตาชีวิตตนเอง อันเป็นสิทธิที่ไม่อาจเกิดขึ้นในทางปฏิบัติ หากชาวบ้านไม่เรียกร้องและใช้สิทธิด้วยตนเอง สิ่งที่พวกเขาทำแสดงให้เห็นว่ากฎหมายนั้นย่อมมีขึ้นเพื่ออำนวยความยุติธรรม หากกฎหมายไม่ยุติธรรมหรือมิได้ถูกใช้บังคับอย่างยุติธรรม ชาวบ้านจะเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกฎหมายขึ้นใหม่หรือใช้กฎหมายจารีตประเพณีบนพื้นฐานของความยุติธรรมที่เหนือตัวบทกฎหมาย อันเป็นความยุติธรรมตามนิติสำนึกของตนเอง สารสำคัญของสิทธิชุมชนคือสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองที่รัฐธรรมนูญไม่เคยมีการรับรองมาก่อน แต่กลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานสามารถต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนของพวกเขามีความเข้มแข็ง ชาวบ้านส่วนใหญ่มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และมีลักษณะของการพึ่งพิงตนเอง มีการขับเคลื่อนจากภายในสู่ภายนอกโดยปราศจากการสนับสนุนแหล่งทุน

ทางการเงิน หรืออำนาจหนุนหลังจากองค์กรใดๆ สิ่งสำคัญที่สุดคือพวกเขามีนิติสำนึกว่าด้วยความยุติธรรมสร้างความชอบธรรมให้กับกลุ่มอนุรักษ์ฯ ด้วยการใช้อกฎหมายขับเคลื่อนเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมให้ปรากฏขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม จึงทำให้เห็นว่าความเป็นไปได้ของความยุติธรรม หรือช่องว่างที่ลดลงระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรมนั้นเกิดขึ้นได้

การเคลื่อนไหวต่อสู้ของชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ ในหลายชุมชนยังคงดำเนินอยู่ต่อไปตราบที่พวกเขาไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดชะตาชีวิตชุมชนของพวกเขาเอง ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์สำหรับการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนกลุ่มอนุรักษ์ฯ หรือกลุ่มใดๆ ก็คือว่าการเคลื่อนไหวนั้นจะต้องเป็นไปตามหลักนิติรัฐที่ถือกฎหมายเป็นใหญ่และอยู่บนพื้นฐานความยุติธรรม กล่าวคือจากกรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพาน คำกล่าว “ยอมรับโทษ แต่ไม่ยอมรับผิด” ของจินตนา และปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวของชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพานที่เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อชุมชนของพวกเขา แสดงให้เห็นถึงการใช้สิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเอง ซึ่งเป็นสิทธิธรรมชาติดั้งเดิมที่ไม่จำเป็นต้องบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร สิทธิดังกล่าวนี้คือความยุติธรรมในสิทธิชุมชนที่พวกเขาเรียกร้อง และมีนิติสำนึกในการใช้กฎหมายขับเคลื่อนตนเองเข้าไปมีส่วนร่วมตามระบบประชาธิปไตย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือและวิทยานิพนธ์

กฤษณ์เพชร โสมณวัตร. (2555). นิติสำนึก ‘โทษจำคุก’ ของพลเมืองผู้ต้องแ่่งต่อกฎหมาย ประเด็น
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณชิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่.

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2546) รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน : กรณีความ
รุนแรงอันเนื่องมาจากโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน
แห่งชาติ.

จรัญ โฆษณานันท์. (2555). นิติปรัชญาแนววิพากษ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2553). การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน. กรุงเทพฯ : บริษัท สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด.

บัณฑูร เศรษฐศิโรตม์. (2551). กระบวนการตัดสินใจทางการเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อมในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคม
ไทย. ในเอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้าครั้งที่ 10 การเมืองและวิกฤตการณ์
สิ่งแวดล้อม สถาบันพระปกเกล้า.

สมชาย ปรีชาศิลปกุล. (2543). การต้องแ่่งต่อกฎหมาย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา.

บทความวารสาร

นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2542). รัฐธรรมนูญกับการกับการออกเสียงแสดงประชามติ. วารสารกฎหมาย. (1)
มกราคม. 160.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ประภาส ปันตบแต่ง และ กฤษณา บุญชัย. (2003) ยุทธวิธีคนจนกับการต่อสู้เชิงนโยบาย บทเรียนและ
ประสบการณ์การเคลื่อนไหวทางสังคม และการเมืองของภาคประชาชนในช่วงหลังวิกฤติเศรษฐกิจ
(2540-2545). สืบค้นเมื่อวันที่ 2 กันยายน 2552, จาก [http://v1.midnightuniv.org/midfrontpage/
newpage82.html](http://v1.midnightuniv.org/midfrontpage/newpage82.html)

สุริรัตน์ แต่ชูตระกูล. (2551). บทความ : บทเรียนอีไอเอจากแนวปะการัง “หินกรูด” ถึงป่าชุ่มน้ำ “แม่รำพึง.
ประเทศไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2558 จาก [http://www.prachatai.com/journal/2008/02/
15627](http://www.prachatai.com/journal/2008/02/15627)

บรรทัดฐานใหม่สิทธิชุมชน! ศาลรับฟ้องเพิกถอนใบอนุญาตใช้ป่าทำเหมืองแร่หินที่ดงมะไฟ. นักข่าวพลเมือง. 18
มีนาคม 2558. สืบค้นเมื่อวันที่ 11 เมษายน 2558 จาก <http://www.citizenthaipbs.net/node/4972>

ศาลฎีกาสั่งจำคุกชาวบ้านนกอรุรักษ์ \จินตนา แก้วขาว\4 เดือน ไม่รอลงอาญา. ประเทศไทย. 11 ตุลาคม 2554.
สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2558 จาก <http://www.prachatai.com/journal/2011/10/37344>

การสัมภาษณ์

จินตนา แก้วขาว. (12 กุมภาพันธ์ 2556) สัมภาษณ์โดยภิญโญ ไตรสุริยธรรมา. ตอบโจทย์. สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส.

จินตนา แก้วขาว. แกนนำกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด-บางสะพาน (4 พฤษภาคม 2555, 12 กรกฎาคม 2555, 21 กรกฎาคม 2556, 5 สิงหาคม 2556, และ 11 สิงหาคม 2558). สัมภาษณ์.

จักรพันธ์ แสงทอง. ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด-บางสะพาน (30 กรกฎาคม 2556). สัมภาษณ์.

จรัญ กลิ่นหนู. ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด-บางสะพาน (30 กันยายน 2556). สัมภาษณ์.

ทาริกา โกลสิทธิ์. ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด-บางสะพาน (30 กันยายน 2556). สัมภาษณ์.

นงพล แสงสุวรรณ. ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด-บางสะพาน (1 สิงหาคม 2557). สัมภาษณ์.

บุญเรือง แซ่มะอาด. ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด-บางสะพาน (30 กันยายน 2556). สัมภาษณ์.

สุกัญญา ชมภูวรรณ. ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด-บางสะพาน (21 สิงหาคม 2556). สัมภาษณ์.

เอกสาร

หนังสือของชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด. (14 กรกฎาคม 2541). ให้ยกเลิกหรือย้ายโรงไฟฟ้าพลังถ่านหินของบริษัท ยูเนียน เพาเวอร์ ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด ไปสร้างในที่ที่เหมาะสมกว่านี้.

หนังสือแถลงข่าวของกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพาน. (2555). นิคมอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ คือการเอาพื้นที่ที่มีความสำคัญทางนิเวศไปให้อุตสาหกรรมใช้ ข้อเท็จจริงจากผลงานการตั้งอุตสาหกรรมเชิงนิเวศบางสะพานของนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย.

ภาษาอังกฤษ

Books

Derrida, Jacques. (2002). "Force of Law: The Mystical Foundation of Authority". *Acts of Religion*. Gil Anidjar, ed. New York: Routledge.

Elliot M. Zashin (1972). *Civil Disobedience and Democracy*. New York : The Free Press.

Morrison, Wayne. (1997). *Jurisprudence: from the Greeks to the post – modernism*. London : Cavendish Publishing Limited.

Ward, Ian. (1990). **An Introduction to Critical Legal Theory**. London : Cavendish Publishing Limited.

Articles

Balkin, J. M. (1987, March). Deconstructive Practice and Legal Theory. **Yale Law Journal**, p.928.

Hertogh, Marc. (2004) “A ‘European’ Conception of Legal Consciousness: Rediscovering Eugen Ehrlich”. **Journal of Law and Society**. p.458.

Marshall, Anna -Maria and Barclay, Scott. (Summer, 2003). “Introduction: In Their Own Words: How Ordinary People Construct the Legal World”. **Law & Social Inquiry**.

Plasencia, Madeleine. (Fall 1997). “Who’s Afraid of Humpty Dumpty: Deconstructionist References in Judicial Opinions”. **Seattle University Law Review**.

Susan S. Silbey. (2005). “After Legal Consciousness”. **Annual Review of Law and Social Science**, p.324.

Valverde, Mariana. (Summer 1999). “Derrida’s Justice and Foucault’s Freedom: Ethics, History, and Social Movements”. **Law and Social Inquiry**, pp. 1 - 2.